

GENDER LOOPS

Eksempelsamling

PRAKSISER SOM KAN FREMME LIKESTILLING
OG KJØNNSENSITIVITET I BARNEHAGEN

Generaldirektoratet for utdanning og kultur

Program for livslang læring

reform
RESSURSENTER FOR MENN

Gender Loops eksempelsamling

Praksiser som kan fremme likestilling og kjønnsensitivitet i barnehagen

Norsk utgave

Forfattere

Ole B. Nordfjell, Jens Krabel, Paco Abril Morales, Michael Cremers og Loreta Golubevaite

Øvrige bidragsytere

Leif Askland, Norman Duncan, Anzelika Lilaite, Juste Raudonyte, Tim Rohrman og Elli Scambor.

Oversettelse til norsk ved John C. Anthony

Prosjektkoordinator

Jens Krabel i samarbeid med Dr. Ralf Puchert, Dissens e.V.

Layout og trykk

Katrine Naustdal og Elle Melle

Fotografi

Paco Abril, Jens Krabel, Kanvas og istock.com

ISBN 978-3-941338-03-6

2. opplag mars 2009

Opptrykket er finansiert av

Det kongelige norske kunnskapsdepartement

Gender Loops eksempelsamling er også tilgjengelig som pdf-fil på: www.genderloops.eu

Distribusjon

Eksemplarer av Gender Loops eksempelsamling er distribuert til den norske ressursgruppen til prosjektet, Høgskolen i Oslo avdeling for lærerutdanning, Kanvas, Kari Emilsen, Kunnskapsdepartementet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Reform – ressurscenter for menn og Svein Ole Sataøen og Utdanningsforbundet

Bestilling

Gender Loops eksempelsamling kan bestilles ved å kontakte Reform – ressurscenter for menn på: post@reform.no eller Reform, Pb. 28 Sentrum, 0101 Oslo

Dette prosjektet er gjennomført med støtte fra Den europeiske kommisjonen. Synspunkter og perspektiver som kommer fram i rapporten står for forfatterens regning og Kommisjonen kan ikke holdes ansvarlig for innholdet og bruk av publikasjonen.

Gender Loops

Strategier for integrering av likestillings- og kjønnsperspektiver i barnehager og i utdanningen av førskolelærere

GENDER LOOPS EKSEMPELSAMLING

Praksiser som kan fremme likestilling og kjønnssensitivitet i barnehagen

Norsk utgave

En publikasjon fra prosjektet Gender Loops – strategier for integrering av likestillings- og kjønnsperspektiver i barnehager og i utdanningen av førskolelærere. Prosjektet ble gjennomført i tidsrommet 1.10. 2006 – 30.9.2008 av partnerorganisasjoner fra Litauen, Norge, Spania, Tyrkia og Tyskland. Prosjektet ble finansiert under EUs yrkesopplæringsprogram Leonardo Da Vinci.

FORFATTERE

Ole B. Nordfjell, Jens Krabel, Paco Abril Morales, Michael Cremers og Loreta Golubevaite

ØVRIGE BIDRAGSYTERE

Leif Askland, Norman Duncan, Anzelika Lilaite, Juste Raudonyte, Tim Rohrman og Elli Scambor. Oversettelse til norsk ved John C. Anthony

GENDER LOOPS EKSEMPELSAMLING

PRAKSISER SOM KAN FREMME LIKESTILLING OG KJØNSSENSITIVITET I BARNEHAGEN

Forord fra den norske ressursgruppen i prosjektet	5
1. Introduksjon	7
2. Start med deg selv: sensitivisering	11
2.1 Minner fra egen barndom: To personer intervjuer hverandre	12
2.2 Egne erfaringer fra barnehage og skole	12
2.3 Kjønnsdagboka	13
2.4 Egne forventinger til gutter og jenter: refleksjonsspørsmål	14
2.5 Oppfører jeg meg ulikt mot gutter og jenter? Spørsmål for yrkesmessig refleksjon	14
3. Se nærmere etter: deltakende observasjon og dokumentasjon	15
3.1 Hva liker jenter og gutter: spørreskjema for å vurdere kjønnsspesifikk interaksjon	16
3.2 Hvor er guttene og jentene? Metode for å teste egne antakelser	16
3.3 Maja og hennes interesse i byggekroken	18
3.4 Videoanalyseverktøy for analyse av egen pedagogisk praksis	18
4. Involver barna: Barns deltagelse og arbeid med kjønnsbilder	20
4.1 Ekorn spiser fluer	20
4.2 Barna forsker på likheter og forskjeller mellom jenter og gutter	20
4.3 Jenter og gutter på planeten Jordan: Hånddukken Mir spør barna	21
4.4 Videointervju med barna om deres kjønnsforståelse	22
4.5 Sosial kompetanse-samling om det å leke sammen	22
5. Bruk fortellinger	23
5.1 Kaptein Krøllskjegg og den kvinnelige sjørøveren Ville Berta	23
5.2 Endringer i kjønnsroller i eventyr, fortellinger og sagn	24
5.3 To prinser blir forelsket i hverandre - å snakke om mangfold	25
6. Arbeid med leken	27
6.1 Kjønnssensitiv pedagogikk i kjønnsdelte grupper	27
6.2 Jenter liker ikke datamaskiner! Fortellinger for å stille spørsmål ved kjønnsroller	27
6.3 Broren min liker å gå med skjørt! Utkledning og lek med kjønnsroller	29
6.4 Lekearealer for barn av begge kjønn sammen	30
7. Samarbeid med foreldrene	31
7.1 Jeg skulle ønske jeg het Elise	31
7.2 Mannsgruppe for fedre i barnehagen	31
8. Jobb med organisasjonen	33
8.1 Analyse og observasjon	34
8.2 Planlegging av detaljerte mål for likestilling og kjønnssensitivitet	34
8.3 Realisering / Å sette ut i praksis	35
8.4 Evaluering	36
8.5 Å utfordre samfunnets oppfatning av barnehagen	36
8.6 Å få inn synspunkter fra utenforstående	37
9. Rekruttér flere menn!	38
9.1 Begrunnelser for flere menn	38
9.2 Kunnskap om menns situasjon i barnehagene	38
9.3 Praktiske rekrutteringstiltak	39
9.4 Ressurser og infrastruktur	40
10. Avslutning / Hvordan komme i gang	42
Referanser og litteratur	46

Forord fra den norske ressursgruppen i prosjektet

Arbeidet med likestilling og likeverd i barnehagen bør være gjennomgripende! Førskolelærerutdanningen og praksisfeltet har et felles ansvar for å sette tema på dagsordenen. Målet må være at jenter og gutter, kvinner og menn får like muligheter gjennom økt bevisstgjøring og rettferdig praksis. Hva likestilling og likeverd er i barnehagen, og hvordan det kommer til uttrykk for barn og voksne, krever refleksjon. eksempelsamlingen fremstår som et godt verktøy i arbeidet med bevisstgjøring og økt refleksjon omkring likestilling og likeverd. Den bør brukes både ved utdanningene og i den enkelte barnehages arbeid.

Kari Emilsen

Førstelektor i samfunnsfagseksjonen
Dronning Mauds Minne Høgskole for
førskolelærerutdanning

Det er grunnleggende at jenter og gutter får de samme utviklingsmulighetene og ressursene i barnehage og skole. Det er bra for barna og en nødvendighet om vi skal få gjort noe med de store likestillingsutfordringene i samfunnet. eksempelsamlingen gir tips og innspill til hvordan ledere og ansatte kan følge opp i praksis. Lykke til!

Mona Larsen-Asp

Underdirektør i Likestillings- og diskrimineringsombudet

Gender Loops eksempelsamling er et verktøy for arbeidet med likestilling i barnehagen. Kunnskapsdepartementet har fulgt prosjektet gjennom deltakelse i ressursgruppen og håper at den vil være en inspirasjon for arbeidet med likestilling i barnehagen.

Kunnskapsdepartementet

Kanvas har med stor interesse fulgt prosjektet i den norske ressursgruppa. I Kanvas har vi i flere år hatt et strategisk fokus på likestilling og mangfold i barnehagen. Resultatet er en høy andel menn i Kanvas-barnehagene, men det er allikevel ikke sikkert at dette automatisk fører til en likestilt pedagogikk, hvor gutter og jenter får like muligheter. En interessant problemstilling for oss er om vi faktisk gir barna muligheter til selv å forme egen kjønnsidentitet. Eller om vi ubevisst er med på å reprodusere gamle stereotyper ved at vi har ubevisste holdninger til kjønn.

Vi ser at eksempelsamlingen gir våre ledere og medarbeidere nyttige metoder for å jobbe videre med vårt strategiske fokus på likestilling og mangfold ved å se på og forbedre egen praksis.

Øivind Hornslien

Daglig leder av Tørtberg Kanvas-barnehage

Robert Ullmann

Daglig leder av Kanvas

Førskolelærerutdanningene ved Høgskolen i Oslo har et ansvar i når det gjelder å bevisstgjøre studentene på at likestillingsspørsmål i barnehagen er viktig. Gjennom studiene skal våre studenter tilegne seg teoretisk kunnskap om kjønnsproblematikk og strategier for hvordan de konkret kan arbeide med dette i barnehagen.

De førskolelærerne vi utdanner har en viktig rolle i barns utvikling av kjønnsidentitet. For det første som rollemodeller. Målet bør være å vise barn at det er mange måter å være jente på, og mange måter å være gutt på. For det andre må vi fokusere på hvordan jenter og gutter opplever sin barnehagehverdag. Hva er barna opptatt av? Hvordan konstruerer barn selv kjønns kategorier? For det tredje må førskolelærere og ledere arbeide for at kjønn og likestilling er et gjennomgående tema i barnehagen. De voksne kan spørre seg selv hvordan de møter barna som kjønn, hvilke forventninger de har til barna ut i fra kjønn, hvilke reaksjoner de gir på barns atferd ut i fra deres kjønn osv. Vi må dessuten fokusere på hvilke sider ved det å være jente og gutt som får mye og lite oppmerksomhet. Vi må stille oss spørsmål som: Hvilke forestillinger eksisterer, hvordan samtaler og kommuniserer de voksne rundt kjønn og likestilling?

Våre førskolelærerutdanninger har som mål at barn skal utvikle sin kjønnsidentitet i et mangfold, og bli trygg på sin egen identitet som jente eller gutt. Denne eksempelsamlinga er et godt bidrag til å hjelpe studenter og ansatte i barnehagen til å skape en slik barnehage.

Ann Kristin Larsen

Studieleder ved førskolelærerutdanningen
Høgskolen i Oslo

På høgskulen arbeider jeg og andre i ulike faglige sammenhenger med likestillingspedagogiske tema. En av utfordringene i dette arbeidet er å vise fram godt fungerende didaktiske og metodiske verktøy til bruk i de forskjellige fagene i førskolelærerutdanningen. Denne eksempelsamlinga vil være til stor nytte for utdanninga vår og vil kunne inspirere både lærere og studenter til økt likestillingsbevissthet, særlig i den praktiske delen av utdanninga.

Svein Ole Sataøen

Avdeling for lærarutdanning
Høgskulen i Sogn og Fjordane

Jeg vil ikke at kjønn skal avgjøre hvordan det går deg i livet; hvor mye du kommer til å tjene, hva slags omsorgspraksis du kommer til å utøve, hvor lenge du kommer til å leve med

mer. Om du har vokst opp som gutt eller jente er imidlertid fremdeles svært utslagsgivende for spørsmål som disse, ofte i kombinasjon med klassebakgrunn og hvor familien din kommer fra. For Reform er det vesentlig at spørsmål om likestilling og livskvalitet settes i et gutte- og mannsperspektiv. Gutters svakere skoleresultater ut ungdomsskolen og høyere frafall i videregående opplæring tydeliggjør dette.

En hovedoppgave for foreldre, barnehage og skole er at oppdragelse i praksis står i samsvar med overnevnte. Eksempelsamlingen gir barnehagen konkrete tips om hvordan de kan ta fatt på denne oppgaven.

Ulf Rikter Svendsen

Leder av Reform – ressurscenter for menn

Arbeidet med likestilling og likeverd er grunnleggende for barnehagesektoren i utdanningssystemet. Dette arbeidet må reflekteres på alle nivåer fra lønns- og arbeidsvilkår til interaksjon med barna. Prosjektet Gender Loops og eksempelsamlingen kan bidra til økt bevisstgjøring og fokus på likestillingspedagogikk i hverdagen.

Utdanningsforbundet

Introduksjon

Gender Loops eksempelsamling

“Gender Loops eksempelsamling” er et resultat av et toårig europeisk prosjekt, der partnerorganisasjoner fra Litauen, Norge, Spania, Tyrkia og Tyskland studerte metoder og strategier for integrering av likestillings- og kjønnsperspektiver i barnehager og i utdanningen av førskolelærere.

Parallelt med “Gender Loops eksempelsamling” som primært er rettet mot barnehagene, har partnerne også gitt ut en rapport med innspill til hvordan førskolelærerutdanningene kan jobbe med likestillings- og kjønnsperspektiver.

Hva er Gender Loops eksempelsamling?

Her finner du metoder, eksempler og strategier for hvordan pedagoger, pedagogiske medarbeidere og ledere i barnehager kan arbeide for likestilling og en kjønnssensitiv praksis i barnehager. Ved hjelp av “Gender Loops eksempelsamling” kan du anvende praktiske metoder og hjelpemidler for å høyne bevisstheten om kjønn og likestilling i din barnehage.

☒ Dette ikonet i “Gender Loops Eksempelsamling” viser at du kan laste ned ytterligere informasjon fra prosjektets nettside www.genderloops.eu

Hvorfor trenger vi Gender Loops eksempelsamling?

Resultatene og erfaringene i løpet av det toårige prosjektet viser at det er betydelige forskjeller mellom Litauen, Norge, Spania, Tyrkia og Tyskland. I enkelte av landene er barnehagene et område hvor det er gjort lite for å fremme likestilling og kjønnssensitivitet. Mens i andre av landene er det gjort betydelige innsatser. Til tross for ulikhetene mellom de respektive land ser vi felles grunner for hvorfor det er viktig å

fremme likestilling og en kjønnssensitiv praksis i barnehager. I det følgende presenteres vårt syn på hvorfor barnehagene må arbeide for en mer likestilt og kjønnssensitiv praksis.

En støtte i barns personlighetsutvikling

Fra fødselen av møter barn verden med nysgjerrighet og tørst etter kunnskap. For dem er verden en storartet oppdagelsesreise. Barn ønsker å være på vei rundt i verden, forme den og forstå den. Når de utforsker verden, eksperimenterer de med handlinger, bevegelser og språk. Og dermed utvikler de ferdigheter, interesser og sin egen individuelle personlighet. Det å gripe etter ting, sykle, gå, snakke og lære å argumentere, sammen med mange andre steg på læringsveien, hjelper barnet til å aktivt tilpasse seg til den verden det er i. For barn er nysgjerrighet en vesentlig drivkraft for å våge å stige inn i ukjent land.

Gjennom sine handlinger stiller barn spørsmål om hvordan ting føles, hvordan andre reagerer, for eksempel, når jeg spiller rollen som pirat eller prins. Eller for eksempel hvordan føles det, hvordan reagerer de pedagogiske medarbeiderne, når jeg klatrer helt alene opp til toppen av klatrestativet?

Det er jobben til pedagoger og pedagogiske medarbeidere å støtte barnets tørst etter kunnskap og iver etter å lære. Restriktive kjønnsstereotyper kan likevel få barn til å gi opp på veien til visse typer oppdagelse, handlinger eller eksperimenter på et tidlig stadium, eller til og med hindre dem i å prøve disse i det hele tatt. I en kjønnssensitiv praksis arbeides det for å hindre at så skjer.

- Kjønnssensitivitet innebærer å støtte barns evne til å flytte på grensene fra kjønnsstypiske og restriktive kjønnsbilder i gitte situasjoner eller over lengre faser, slik at de med vitebegjær kan følge sine ulike interesser og oppnå ulike ferdigheter.
- En målsetning med en kjønnssensitiv praksis er å stimulere barn til å oppdage det ukjente, til å fortsette å være nysgjerrige og prøve forskjellige leker og aktiviteter. På denne måten gis et verdifullt bidrag til barns personlighetsutvikling.

Å hjelpe barn til å finne veien i en tokjønnnet kultur

Barn lærer allerede tidlig at voksne deles i menn og kvinner, og at menn og kvinner tilsynelatende er grunnleggende forskjellige. I treårsalderen begynner barn å forstå at de enten er gutter eller jenter, og de fleste barn tar til seg denne inndelingen. Videre legger barn fra denne alderen av merke til at kjønnene har fått ulike egenskaper og måter å oppføre seg på, og at menn og såkalt mannlige aktiviteter nyter et bedre rykte.

Egenskaper og væremåter som barna prøver å kategorisere som mannlige og kvinnelige er ofte ikke så konsistente eller forståelige. For eksempel når det sies at kvinner er lite flinke til å lukeparkere og likevel antas å være bedre bilførere fordi de kjører tryggere.

Ikke bare det, i praksis ser barn alltid at de egenskaper som tilskrives kvinner og menn ikke stemmer med hverdags erfaringene de høster. De kan for eksempel få høre at gutter ikke leker med dukker, men de ser at deres egen bror gjør det. Det er ikke lett for barn å ta seg fram i denne tokjønnede kulturen, og det er ikke lett for dem å komme fram til en oppfatning av kjønnskonvensjonene. Kjønnssensitivitet er å hjelpe barn til å finne veien i en tokjønnnet kultur.

- En kjønnssensitiv praksis innebærer å reise spørsmål om den "rette" måten å være gutt eller jente på i forhold til barns egne motsetningsfylte oppfatninger av barn og utforske disse sammen med barna.
- I en kjønnssensitiv praksis får barn hjelp til å integrere de mange ulike og til tider motsetningsfylte bildene i deres egen kjønnsspesifikke oppfatning, ettersom de enkle og gammelmodige stereotypene samfunnet anvender i mindre og mindre grad samsvarer med de komplekse og varierende livsstiler kvinner og menn har i dag.
- Kjønnssensitivitet er også å ta i betraktning barnets behov for å dele inn etter kjønn, gutter og jenter. Å handle kjønnskonvensjonelt er ofte den eneste måten barn har til å forsikre seg om sitt eget kjønn.

Ta hensyn til barns varierende livssituasjon

Barna i barnehagen har forskjellig bakgrunn i livet. Hvert av de landene som deltok i Gender Loops-prosjektet har befolkning som taler ulike språk, som har ulike religioner og klassebakgrunn, eller som lever ut ulike seksuelle orienteringer. Alle barnehager bør ta denne mangfoldigheten i betraktning og være en utdanning for alle barna. Av denne grunn bør en barnehage gi barna et kjent og trygt miljø der de kan se sine ulike måter å leve på. "Den verden du er i, er en av mange muligheter, og den har sin rettmessige plass i barnehagen" er det budskapet som må overbringes.

- En kjønnssensitiv praksis er derfor basert på den respektive heterogene sammensetningen av barnegruppene, og den gir barna anledning til å se seg selv i gruppen og føle seg vel der.
- Kjønnssensitivitet innebærer, for eksempel, å inkludere sammekjønnede forhold i barnehagens repertoar, og la barna se at det ikke er unormalt med homofile fedre eller lesbiske mødre.

Mer likestilling og kjønnssensitivitet i barnehagen

Om du har lyst til å starte opp et arbeid med likestilling og kjønnssensitivitet i din barnehage, enten som leder, rådgiver, pedagog eller pedagogisk medarbeider, da gir det mening å vurdere behovet for et kontinuerlig strategisk arbeid framfor et enkelt tidsavgrenset prosjekt hvor kjønnsbevisstheten økes for en kort periode.

- Et likestillingsstrategisk arbeid, slik som de 3 R-ene som er beskrevet i kapittel 8, innebærer å påta seg systematiske forpliktelser; definere likestillingsmål, sette tiltak ut i praksis og evaluere i etterkant. Å gå inn for et likestillingsstrategisk arbeid kan på den måten fremme likestilling og en kjønnssensitiv praksis på lengre sikt.
- Et likestillingsstrategisk arbeid er også et arbeid for kvalitetsutvikling og kan bidra til å gjøre barnehagen og barnehagens yrker mer profesjonelle og mer ansett i samfunnet.
- Forbedring av arbeidsforholdene og forbedret kjønnsbalanse mellom kvinner og menn, kan være oppnåelige målsetninger i et likestillingsstrategisk arbeid i en barnehage.

OPPBYGGINGEN AV GENDER LOOPS EKSEMPELSAMLING

"Gender Loops eksempelsamling" er, som tittelen henspeiler på, en samling med forslag og ikke nøyaktige oppskrifter som skal følges til punkt og prikke. Eksempelesamlingen har som målsetning å være et hjelpemiddel for de ansatte i barnehagene i Tyskland, Litauen, Norge, Spania og Tyrkia. Det er store forskjeller mellom landene med tanke på hvordan barnehagene er organisert. Og det er som nevnt store forskjeller mellom landene i hvor mye innsats som er gjort for å øke likestillingen mellom kjønnene. Eksemplene, metodene, prosjektene og erfaringene er derfor ikke direkte overførbare mellom landene, men må tilpasses og endres. En metode, som "Endringer i kjønnsroller i eventyr, fortellinger og sagn" i kapittel 5, som oppnådde suksess i det spanske prosjektet, vil ikke nødvendigvis være vellykket i Litauen eller Norge. Vi oppfordrer ledere, pedagoger og pedagogiske medarbeidere å tilpasse bruken etter egne vurderinger, blant annet ut fra hva slags kunnskap om likestilling som finnes i barnehagen og hva slags tematikk som vil være i fokus.

I denne norske versjonen er det gjort noen mindre endringer og justeringer for at "Gender Loops eksempelsamling" lettere skal kunne bli brukt i norske barnehager. Vi har lagt til henvisninger til barnebøker på norsk, norsk faglitteratur og til norsk barnehagepolitikk.

I kapittelgjennomgangen under trekker vi fram hvordan eksemplene og metodene i samlingen kan brukes i forhold til "Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver" (Kunnskapsdepartementet 2006) og "Handlingsplan for likestilling i barnhage og grunnopplæring 2008-2010" (Kunnskapsdepartementet 2008)

KAPITTEL 2: STARTE MED DEG SELV: SENSITIVISERING

Personlig refleksjon over eget kjønn og utviklingen av det er en forutsetning for likestilt og kjønns sensitiv praksis i barnehagen. Våre personlige erfaringer av sosialisering og våre egne bilder av kjønn påvirker våre handlinger, oppfatninger og vurderinger. Å reflektere omkring disse erfaringene og kjønnsbildene gjør oss i stand til å bli bevisste våre egne fordommer, stereotype oppfatninger og personlige erfaringer. Dette åpner for nye måter å se ting på og nye muligheter for handling i det daglige arbeid med barna. I kapittel 2 finner du metoder du kan anvende alene, i teamet ditt eller i samhandling med en veileder for å bli i stand til å se på dine egne livserfaringer og virkningene de har hatt på din gjerning som pedagog eller som pedagogisk medarbeider.

Behovet for å starte med seg selv, er framhevet i Rammeplanen: **"Personalet må reflektere over sine egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter."** (s. 10, Barnehagens verdigrunnlag)

KAPITTEL 3: SE NÆRMERE ETTER: DELTAKENDE OBSERVASJON OG DOKUMENTASJON

En kjønns sensitiv praksis krever gjentatt analyse, deltakende observasjon og dokumentasjon av det enkelte barn og grupper av barn. Hvert barn og hver barnegruppe er unik på en eller annen måte. Det er viktig å ta vare på dette unike, og praksis må tilpasses dette. I kapittel 3 presenterer vi ulike metoder for deltakende observasjon som kan benyttes til å observere og deretter reflektere omkring barnas handlinger i lek, fysisk utfoldelse og samhandling. Metodene innbefatter også samhandling med barn der pedagoger, pedagogiske medarbeidere og foreldre inngår.

I Rammeplanen framheves også det unike og at praksis må tilpasses den enkelte. **“Alle barn i barnehagen uavhengig av kjønn og andre forhold må få likeverdige muligheter til å delta i meningsfulle aktiviteter i et fellesskap med jevnaldrende.”** (s. 28, Sosial kompetanse). Deltakende observasjon og dokumentasjon hvor kjønn inngår i bildet er viktig om man skal tilrettelegge for alle barns utvikling av sosial kompetanse.

KAPITTEL 4, 5, 6 OG 7: EKSEMPLER PÅ PRAKTISK GJENNOMFØRING I BARNEHAGE

En kjønns sensitiv praksis krever ikke bare egenrefleksjon og deltakende observasjon, men også kompetanse om gjennomføring. I kapitlene 4, 5, 6 og 7 finner du en serie eksempler, metoder, prosjektideer og praktiske hjelpemidler som du kan bruke i ditt arbeid for å fremme likestilling og kjønns sensitivitet i barnehagen. De følgende fremgangsmåtene og metodene ble prøvd ut i flere barnehager i utviklingsfasen som foregikk det andre året i Gender Loops-prosjektet.

I “Kapittel 4: Involver barna” beskriver vi prosjekter som viser eksempler på hvordan pedagoger og pedagogiske medarbeidere kan arbeide med jenter og gutter om det å være gutt/jente.

I “Kapittel 5: Bruk fortellinger” viser vi hvordan pedagoger og pedagogiske medarbeidere kan anvende bildebøker, fortellinger og eventyr i arbeidet med likestilling og kjønns sensitivitet.

I “Kapittel 6: Arbeid med leken” beskriver vi metoder og prosjekter som kan gi barna anledning til å bli kjent med leker og aktiviteter som ikke er kjønns typiske.

I “Kapittel 7: Samarbeid med foreldrene” presenterer vi et eksempel og en metode for samarbeid mellom barnehage og foreldre.

Det er også en oppgave ifølge Rammeplanen å aktivt fremme likestilling i den pedagogiske gjennomføringen i barnehagen. Dette nevnes spesielt i forhold til barnehagens samfunnsaktivitet og fysiske aktivitetsformer. Når det gjelder fysisk aktivitet står det at: **“[Personalet må] skape be-**

tingelser for kroppslig lek og aktivitet der det også brytes med tradisjonelle kjønnsrollemønstre slik at jenter og gutter på en likeverdig måte kan delta i alle aktivitetsformer” (s. 36, Kropp, bevegelse og helse)

Om forholdet til det andre området sier Rammeplanen at barnehagen skal jobbe for at barna opplever at begge kjønn er like viktige i nærmiljøet og samfunnet. Og videre sies det at: **“[Personale må] arbeide med likestilling mellom gutter og jenter og sørge for at begge kjønn får varierte utfordringer og like mye oppmerksomhet”** (s. 42, Nærmiljø og samfunn).

KAPITTEL 8: JOBB MED ORGANISASJONEN

For at en innsats for økt likestilling og kjønns sensitivitet skal forankres strukturelt, enten det gjelder barns fysiske aktivitet eller rekruttering av menn til barnehagen, er det nødvendig med et kontinuerlig likestillingsstrategisk arbeid. Dette er primært et spørsmål som gjelder ledelse og organisering av barnehager. I kapittel 8 presenterer vi likestillingsstrategier for barnehager som viser hvordan et slikt pågående og langsiktig engasjement kan organiseres.

Rammeplanen og barnehageloven gir også føringer for at barnehagene skal jobbe strategisk med likestilling: **“Om-sorg, oppdragelse og læring i barnehagene skal fremme menneskelig likeverd, likestilling (...)”** Om likestilling i dette avsnittet står det også at det skal være grunnleggende og gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. (s. 10, Barnehagens verdigrunnlag).

KAPITTEL 9: REKRUTTER FLERE MENN

Å rekruttere menn til barnehagen er en stor utfordring for mange. I kapittel 9 peker vi på noen områder som barnehageledere og kommuner bør vurdere i sitt rekrutteringsarbeid. I Kunnskapsdepartementets “Handlingsplan for likestilling i barnhage og grunnopplæring 2008-2010” er det at **“Kjønnsbalansen blant ansatte i barnehage og grunnopplæring skal bedres”** er ett av tre hovedmål. (s. 6)

KAPITTEL 10: AVSLUTNING / HVORDAN KOMME I GANG

I dette kapitlet gir vi tips om hvordan komme i gang, ting å huske på og hvordan denne eksempelsamlingen kan brukes i en slik prosess.

Vi hører svært gjerne om dine erfaringer med “Gender Loops eksempelsamling”. Send dine erfaringer og dine kommentarer til: Reform ved Ole Bredesen Nordfjell, Pb. 28 Sentrum, 0101 Oslo eller post@reform.no

KAPITTEL 2

Start med deg selv: Sensitivering

Å se tilbake på egen fortid, reflektere omkring egne kjønnsopfatninger og målene for den pedagogisk praksisen gir deg anledning til å se på ting på en ny måte og forbedre det du gjør i arbeidet ditt. Om teamet også går sammen om å reflektere over kjønns spørsmål kan dere finne felles mål for arbeidet med likestilling og kjønns sensitivitet. En refleksjon i teamet kan også overbevise tvilende pedagoger og pedagogiske medarbeidere om betydningen av å arbeide med kjønns- og likestillingsspørsmål.

Under presenterer vi metoder og kjønns spørsmål som du først kan reflektere over selv, og deretter sammen med teamet ditt. De to første øvelsene hvor fokuset rettes mot egen fortid kan være spesielt givende. Samtidig må man forvente at vanskelige opplevelser som er lite bearbeidet av den enkelte kan bli tematisert. Av denne grunn kan det være en fordel å invitere en profesjonell samtalepartner til å lede disse øvelsene. Partnerne i prosjektet har gode erfaringer de følgende øvelsene og metodene:

Øvelse / skjema

2.1 Minner fra egen barndom: To personer intervjuer hverandre

Reflekter sammen med en annen omkring følgende biografiske spørsmål i løpet av 20 eller 30 minutter. Etterpå kan du utveksle de viktigste erfaringene med teamet. ☒

Tema: behagelige minner

- Var det situasjoner der du likte å være gutt eller jente?
- Hvilke aktiviteter gjorde at du fikk komplimenter av andre? Merket du noen forskjeller mellom deg og dine brødre eller søstre?
- Hadde du noen privilegier som jente eller gutt? Hvis ja, hvilke?

Tema: ubehagelige minner

- Kan du huske situasjoner der andre barn eller voksne prøvde å hindre deg i å gjøre visse ting fordi du var jente eller gutt?

- Hvilke oppgave eller plikter hadde du mens du var liten? Hva ventet andre av deg da du var liten?
- Fikk du høre sårende kommentarer fordi du var jente eller gutt eller fordi du gjorde noe som gutt eller jente?

Tema: Kjønnsendring

- Ville du ha likt å være "det andre kjønn"? Hvis ja, i hvilke situasjoner?

Jeg har også lyst til å snakke om det følgende biografiske spørsmålet:

.....
.....
.....
.....

Øvelse / skjema

2.2 Egne erfaringer fra barnehage og skole

Med denne øvelsen kan du reflektere over din egen læringshistorie og tenke over om de voksne og lærere i din barnehage og skolegang hadde kjønntypiske læringsstrategier. I øvelsen stilles spørsmål om minner fra tre ulike faser av livet:

- I løpet av barndommen mens du var i barnehagen (alder: 4-6 år)
- I løpet av oppvekst og pubertet (alder: 14-16 år)
- I løpet av din yrkes- eller førskolelærerutdanning

Denne øvelsen krever omtrent en time og det er en fordel hvis en veileder kan lese spørsmålene langsomt. Sørg for at du har det komfortabelt, ligg avslappet på gulvet (bruk en yogamatte eller et teppe hvis du har). Vi anbefaler stillferdig musikk under hele øvelsen. Prøv så å svare på følgende spørsmål for hver av de tre fasene i livet ditt som vi nevnte over. Bruk den tiden du trenger.

- Hvordan husker du dine voksne/lærere?
- Hva fremmet og hva vanskeliggjorde læring for deg?
- Fremmet eller hindret kvinnelige voksne/lærere læring for deg på en annen måte enn mannlige voksne/lærere gjorde?
- Hvordan var ditt forhold til barn og elever av samme kjønn og de andre?
- Hva slags støtte ville du ha hatt nytte av for å hjelpe deg til å forstå?
- Har dine egne voksen/lærer-erfaringer påvirket din pedagogiske praksis? Hvis ja, på hvilken måte?

Forbli stille etter den siste fasen, og tegn eller skriv et brev fra deg fra du var barn til dine voksne/lærere om hva du ønsket og trengte. Når alle er ferdige, les brevene sammen i små grupper. Det anbefales at blir det gitt tilbakemelding i den større gruppen med alle deltakerne etter gruppearbeidet i den lille gruppen.

Metode / skjema

2.3 Kjønnsdagboka

Skriv en kort daglig melding i løpet av en periode, for eksempel to eller tre uker, med referanse til kjønns-spørsmål. De kan være:

- Noe om ditt eget liv (hvordan du opplever dine forhold mellom kjønn, makt i slike forhold, minner fra ditt eget liv eller liknende)
- Kjønnsspørsmål i media som du finner interessante eller som rører deg
- Ting som har med din egen pedagogiske gjerning å gjøre, for eksempel situasjoner du har observert eller realisert i en barnehage, et nytt kjønns sensitivt prosjekt du kunne tenke deg å få satt ut i praksis.

Det er ikke nødvendig å bruke lang tid på å skrive ned ditt daglige notat. Dine daglige notater kan for eksempel se slik ut: "Mandag – Kari og Karim spiller fotball. Tirsdag – kjønnsdiskriminerende vitser på puben etter arbeidstid.

Onsdag – Jeg kan huske faren min med strykejernet osv." Du kan skrive lengre notater når du for eksempel prøver noe nytt i barnehagen din.

Etter to eller tre uker kan du dele med andre kjønns-spørsmålene du har notert og kommentere dem. Du kan ta opp tvil og spørsmål som kommer opp, og se etter løsninger der det passer.

Når du i løpet av disse ukene prøver ut en ny ide eller løsning kan du trekke inn en støtte og oppfølging fra omgivelsene. Deretter kan det være nyttig å introdusere en øvelse eller metode for observasjon av kjønns spørsmål og for å følge kjønns spørsmålene opp videre.

Øvelse / skjema

2.4 Egne forventinger til gutter og jenter: refleksjonsspørsmål for pedagoger og pedagogiske medarbeidere

A) Gutter og jenter møter ofte ulike forventinger og utvikler forskjellige karaktertrekk, interesser og talenter. Sett fra en side lærer de ulike ting basert på kunnskaper og holdninger.

- Tenk på hvordan du ser på "kvinnelighet" og "mannlighet". Hva venter du og krever av gutter og jenter? Hvilke karaktertrekk og karakteristika liker du hos gutter og jenter?
- Hvordan reagerer du på barn og ungdommer som bryter med kjønnsstereotyper?
- Hvordan anser "dine" barn "kvinnelighet" og "mannlighet"? Hvilke trekk tilskriver de hvert kjønn? Hvordan vurderer de tradisjonelle feminine og maskuline trekk, interesser og ferdigheter?
- Hvordan kan du som pedagog eller pedagogisk medarbeider endre eller modifisere de stereotypiske antakelsene "dine" barn har, og iverksette og utvikle nye holdninger i forhold til likestilling mellom kjønnene?

B) Gutter og jenter anvender ofte ulike måter for å tiltrekke seg oppmerksomhet.

- Hvordan stemmer dette med dine erfaringer?
- Hvordan bør gutter og jenter oppføre seg for å oppnå ros

eller få det de ønsker? Passer samme handlingsmønster for både jenter og gutter? Blir de rost eller straffet for det samme?

C) Positive forventinger til barn og voksne som styrker deres selvtillit.

- Tenk på dine egne meninger og barna dine har om hver enkelt barns generelle og spesifikke kompetanse. Hva venter du av gutter og hva venter du av jenter? Hva venter de av seg selv?
- Hvordan uttrykker barna selvtillit? Hvilken virkning har selvtillit på læring? Legger du merke til forskjeller mellom kjønnene i slike situasjoner?
- Hvordan kan du hjelpe gutter og jenter som underpresterer?

Vårt tips: Først skriver pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne ned svarene på refleksjonsspørsmålene på et papir. Så diskuterer de svarene sine med sitt eget team mens de leter etter måter de kan anvende endringen på i det daglige samværet med barna. En moderator noterer resultatene av diskusjonen. ☒

Metode / skjema

2.5 Oppfører jeg meg ulikt mot gutter og jenter? Spørsmål for yrkesmessig refleksjon

Ifølge min egen vurdering, er det situasjoner der jeg oppfører meg ulikt mot gutter og jenter?

Nei

Ja, i følgende situasjoner:

Med unntak av:

(Fyll inn navnene på de jentene og guttene jeg ikke oppfører meg forskjellig mot)

.....

.....

Min personlige antakelse (Skriv ned grunnene til at jeg oppfører meg likt/ulikt mot jenter og gutter)

.....

.....

Videre spørsmål i spørreskjemaet:

- Hvordan vil jeg definere begrepet "likestilling"?
- Hvilke pedagogiske mål har jeg når det gjelder jenter? Hvilke pedagogiske mål har jeg når det gjelder gutter?
- Tror jeg at en likestilt og kjønns sensitiv praksis kan skape problemer?
- Er det situasjoner der dine kolleger oppfører seg ulikt mot gutter og jenter?
- Er det noen aktiviteter som hovedsakelig utføres av menn, eller er det noen aktiviteter som hovedsakelig utføres av kvinner? (Se bort fra spørsmålet dersom det ikke jobber menn i barnehagen)

Vårt tips: Svar først på spørreskjemaet selv. Diskuter så svarene i små grupper. Etterpå kan resultatene fra diskusjonen presenteres for teamet. ☒

KAPITTEL 3

Se nærmere etter: Deltakende observasjon og dokumentasjon

Ekspertene på utdanning vi har snakket med i gjennomføringen av prosjektet legger vekt på betydningen av å gjennomføre deltakende observasjon og dokumentasjon i oppstart av arbeid med likestilling og kjønnsensitivitet. Deltakende observasjon og dokumentasjon gir kunnskap om hvor skoen trykker og ikke trykker.

Systematiske deltakende observasjoner med fokus på barnas kjønn gjør pedagoger og pedagogiske medarbeidere i stand til å oppfatte forskjeller mellom handlingsmønstrene til gutter og jenter så vel som mulige interesser og ferdigheter som er utypiske for kjønnene. Dessuten kan systematiske deltakende observasjoner hjelpe pedagoger og pedagogiske medarbeidere å se egne kjønnede handlemåter.

I dette kapitlet presenterer vi et spørreskjema og verktøy for deltakende observasjon og for dokumentasjon. I spørreskjemaet blir pedagoger og pedagogiske medarbeidere bedt om å skrive ned sine personlige oppfatninger om gutter og jenter i gruppen sin. Verktøyene for deltakende observasjon og dokumentasjon gir pedagoger og pedagogiske medarbeidere anledning til å bekrefte / avkrefte sine personlige oppfatninger.

Vi presenterer også et videoanalyseverktøy som går ut på å filme og analysere interaksjoner mellom barna og pedagoger og pedagogiske medarbeidere.

Våre erfaringer viser at pedagoger og pedagogiske medarbeidere som brukte vårt spørreskjema og verktøy for deltakende observasjon og dokumentasjon ble i stand til å se sine og barnas kjønnede handlemåter på en konkret og nøyaktig måte.

” Da jeg fylte ut spørreskjemaet skjønte jeg at jeg tilbyr jenter mer lek og aktiviteter,” sa en av pedagogene i den tyske delen av prosjektet.

” Da jeg fylte ut spørreskjemaet skjønte jeg at jeg alltid ber guttene om å bære tunge ting,” sa en annen av pedagogene også fra den tyske delen av prosjektet.

Metode / skjema

3.1 Hva liker jenter og gutter: spørreskjema for å vurdere kjønnsspesifikk interaksjon mellom barn

Besvar spørsmålene under. De er utformet med tanke på å vurdere barns kjønnsspesifikke handlingsmønstre og interaksjon i barnehager.

Etter din mening, foretrekker jenter og gutter å være i ulike deler av innearealet?

- Nei
- Ja
- Med unntak av:

(Fyll inn navnene til de jentene og guttene som bryter hovedmønstret)

.....

.....

.....

.....

Hvorfor tror du at enkelte jenter og gutter er annerledes enn andre barn av samme kjønn og foretrekker å oppholde seg andre steder enn andre barn av eget kjønn?

(Fyll inn din personlige oppfatning)

.....

.....

.....

.....

Videre spørsmål i spørreskjemaet:

- Foretrekker jenter og gutter ulike leker og aktiviteter?
- Uttrykker jenter og gutter visse følelser slik som sinne, tristhet eller glede på forskjellig måte?
- Tror du jenter og gutter er like fornøyde med de aktivitetene og lekene du tilbyr dem?
- Neker barn andre barn å være med på leker med eksplisitt referanse til kjønn?
- Er spørsmålet om å være jente eller gutt et spørsmål om læring for barna?
- Har du lyst til å undersøke en eller flere personlige antakelser? Hvis ja, hvilke?

Du kan bruke dette spørreskjema til å reflektere over din arbeidshverdag og skrive ned dine vurderinger om jentene og guttene i din gruppe.

Spørreskjemaet kan også være en inngang til å se tilbake på minner fra egen barndom om egne kjønnstypiske og kjønnsutypiske handlemåter.

Vårt tips: Svar først på spørreskjemaet selv. Diskuter så dine egne svar i små grupper. Etterpå kan du tenke på hvilke spørsmål du kunne tenke deg å undersøke. Hele spørreskjemaet kan lastes ned fra vår hjemmeside.

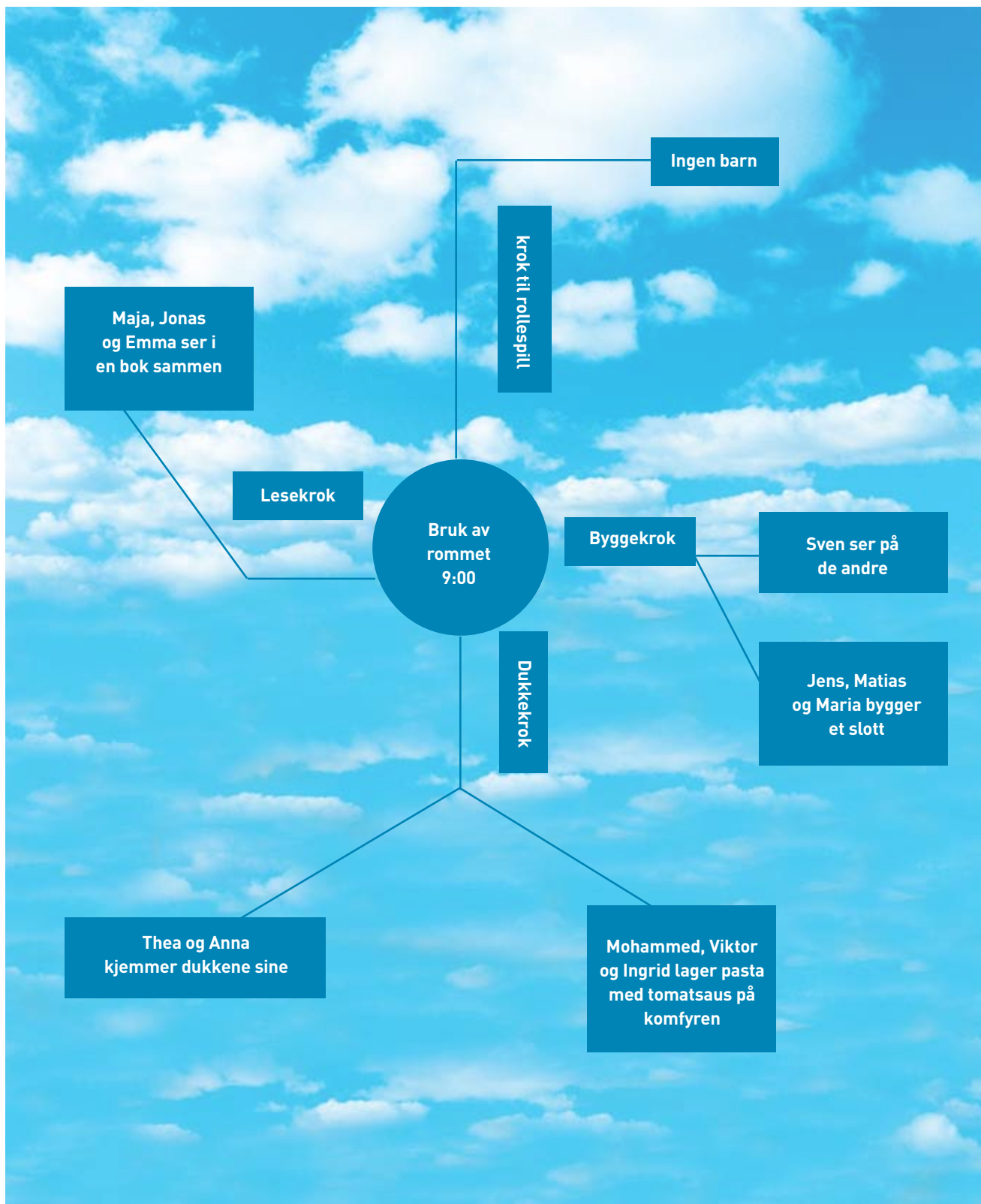
Tankekart

3.2 Hvor er guttene og jentene? Metode for å teste egne antakelser

Dette er et verktøy for deltakende observasjon og dokumentasjon for å teste ut egne antagelser når det gjelder jenter og gutter i barnehager (Rainer Strätz/ Helga Demandewitz 2005).

Velg et spørsmål du ønsker å teste ut, for eksempel: "Foretrekker jenter og gutter å oppholde seg i forskjellige

deler av innearealet?" Du kan tegne inn i observasjonsdiagrammet på et tankekart hvilke leker eller aktiviteter jenter og gutter foretrekker. Du kan legge inn barna og deres aktiviteter i diagrammet under, som du også kan tilpasse dine forhold, på fastsatte tidspunkt (for eksempel hver time eller annenhver time).

Eksempel

3.3 MAJA OG HENNES INTERESSE I BYGGEKROKEN

Spørreskjemaet for å vurdere barns kjønns spesifikke handlingsmønstre og interaksjon hadde den konsekvensen at enkelte pedagoger og pedagogiske medarbeidere som deltok i Gender Loops-prosjektet ønsket å bekrefte sine antagelser ved å observere interaksjoner mellom jenter og gutter. I ett tilfelle hadde den deltakende observasjonen som resultat at de utviklet et kjønns sensitivt prosjekt.

Etter å ha fylt ut spørreskjemaet for å vurdere kjønns spesifikke handlingsmønstre og interaksjon kom pedagogen Marianne til den konklusjonen at bare de eldre guttene bruker byggekroken og at jentene ikke er interessert i å bygge.

Etter å ha fylt ut spørreskjemaet kjente Marianne at spørsmålet om bare eldre gutter bruker byggekroken likevel var noe hun tenkte på. Hun bestemte seg for å observere nøye byggekroken over en periode på to uker. To ganger om dagen observerte hun byggekroken i ti minutter og gjorde notater om hvilke barn som brukte kroken og til hva. Under en av observasjonssekvensene observerte hun hvordan Maja på tre år så på flere femårige gutter som bygde et fly av legoklosser. Etter en kort stund satte Maja seg ned sammen med guttene og begynte å ta legoklosser fra esken og sette dem sammen. I det en av guttene ser Maja, sier han skarpt: "Gå vekk, jenter får ikke lov til å leke i byggekroken". Dermed slipper Maja legoklossene og går vekk fra byggekroken.

Denne observasjonen ga Marianne anledning til å bekrefte sin antagelse og til å lage et mer nøyaktig bilde av barna og deres behov. Observasjonen førte også til et byggeprosjekt. Etter at hun hadde fortalt sine kolleger om situasjonen hun hadde observert i byggekroken, bestemte Marianne og teamet hennes seg for å planlegge byggeaktivitet der jenter og gutter kan bygge "flygende gjenstander" atskilt fra hverandre med

instruksjon av pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne.

Dette eksemplet med Maja og interessen hennes i byggekroken viser at pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne gjentatte ganger overser individuelle barn med interesser som ikke er kjønns typiske i en stresset hverdag og heller putter dem i sine respektive kjønns grupper. Deres oppfatning gjør at de plasserer Maja hos jentene som ikke er interessert i å bygge. Eksemplet viser også at barn utvikler sine ideer om jenter og gutter, og dermed av og til ikke vil akseptere avvikende handlinger fra jenter eller gutter. I dette tilfellet "forviste" de eldre guttene Maja fra byggekroken. Pedagoger og pedagogiske medarbeidere kan ofte bare spore barns individuelle interesser og eksklusjonsmekanismer gjennom detaljert deltakende observasjon.

3.4 VIDEOANALYSEVERKTØY FOR ANALYSE AV EGEN PEDAGOGISK PRAKSIS

En barnehage i prosjektet tok opp på video situasjoner der pedagog eller pedagogisk medarbeider er sammen med barn. Etterpå analyserte teamet videosekvensene med et spørreskjema for kjønns analyse. En mer detaljert beskrivelse av det norske videoanalyseprosjektet og spørreskjemaet for kjønns analyse finner du på vår hjemmeside.

Eksempel på beskrivelse av kjønns spesifikke videoanalyse

I videoanalysen fokuserte de på situasjoner der pedagog/ pedagogisk medarbeider samhandlet med barn. På analysesemøtene reflekterte teamet over kjønns typiske mønstre og mulige alternative pedagogiske praksiser.

Videokameraet ble plassert nærmest som et overvåkningskamera. Det ble brukt vidvinkel for å få med hele rommet, og ekstern mikrofon for å få tydelig lyd som kunne analyseres. Kameraet ble satt i gang før situasjonen begynte for å få med begynnelsen. Kamera ble stoppet når situasjonen var ferdig, eller 10 til 20 minutter etter start. Etterpå ble en videosekvens analysert etter følgende fremgangsmåte:

Første analysesteg: Pedagogisk mål og kontekst

Som et første steg beskrev teamet de pedagogiske mål de hadde da deres pedagogiske praksis ble filmet og konteksten for den pedagogiske situasjonen. Spørsmål som ble stilt:

- Hvilke mål hadde du som pedagog/pedagogisk medarbeider i barnehagen i denne situasjonen?
- Hva gjorde du og barn før de fem minuttene vi nå skal se?

Andre analysesteg: Hovedperson og generell ramme

Som steg to beskriver teamet handlingene til pedagogen/den pedagogiske medarbeideren. Denne personen blir betraktet som hovedpersonen i filmsekvensen. Teamet følger hovedpersonens alle bevegelser, replikker, gester og blikk fra

begynnelse til slutten av den korte videosekvensen. I analysen blir pedagogens/den pedagogiske medarbeiderens handlinger satt i sentrum fordi denne blir ansett å være avgjørende for barnas handlingsrom. På dette analysesteget blir også rammen for situasjonen analysert. Spørsmål som ble stilt:

- Finnes det et generelt mønster i måten hovedpersonen handler på? Hvilke roller spiller hovedpersonen?
- Hvordan bruker hovedpersonen kroppsspråk og stemme?

Tredje analysesteget: Produksjon av kjønnsrelatert statistikk

Som det tredje steget produserer teamet kjønnsstatistikk med telling av for eksempel handlinger, berøringer og samtale mellom pedagog/pedagogisk medarbeider og barn.

- Får jenter og gutter samme mengde komplimenter, oppmerksomhet, fysisk kontakt eller bekræftende respons på sine spørsmål?

I en av videosekvensene som ble analysert, der barn synger kjente sanger på sin egen måte og en pedagog spiller rollen som programleder på TV, telte teamet for eksempel hvor ofte jenter og gutter ble introdusert av programlederen og hvor ofte de fikk positiv respons fra programlederen når de var ferdige.

Fjerde analysesteget: Kjønnsmønstre

Som det fjerde steget analyserte teamet om pedagog/den pedagogiske medarbeideren og barna la for dagen spesifikke kjønnsmønstre. Spørsmål som ble stilt:

- Oppfører pedagog/den pedagogiske medarbeideren seg ulikt mot jenter og gutter i sammenliknbare situasjoner?

I en av videosekvensene, der barna spiser sammen, tolket teamet at jentene satt nærere de voksne enn guttene, og at de kjente de sosiale kodene som trengtes for å få de voksnes oppmerksomhet.

Femte analysesteget: Kjønnsbilder

Som det femte analysesteget analyserer og diskuterer teamet spørsmålet om hva barna har lært om å være gutt eller jente. Spørsmål som ble stilt:

- Hvordan tror du barna opplever situasjonen?
- Hva kan vi anta barna har lært om å være gutt/mann eller jente/kvinne i denne situasjonen?

I en av videosekvensene, der jenter og gutter framfører et kort skyggespill, analyserer og tolker teamet sekvensen som følger:

Guttene som opptre syntes å være litt fjernere fra oppgaven og mer utrygge enn jentene. Det så også ut til at guttene fikk mer hjelp av pedagogen/de pedagogiske medarbeiderne. Etter denne tolkingen diskuterte teamet spørsmålet om guttene skulle ha fått mer rom og dermed større ansvar. Ville mer rom ha gitt muligheter for en annen type læring for guttene? Til slutt i analysen pekte teamet på hvilke ting de følte pedagogen/den pedagogiske medarbeideren gjorde bra og hva de skulle ha gjort på en annen måte.

Involver barna: Barnas deltagelse og arbeid med kjønnsbilder

Eksempel

4.1 EKORN SPISER FLUER

Det er straks før klokken ni om morgenen og faren til Noah kommer med ham til barnehagen. Faren tar en av de pedagogiske medarbeiderne til side og forteller henne om en diskusjon han og Noah hadde dagen før. Faren sier av Noah er overbevist om at ekorn spiser fluer. Han har forsøkt å overbevise Noah om at ekorn spiser kongler og nøtter, men ikke insekter. Noah hadde svart at han ikke trodde på faren sin, fordi Mia, en av jentene i gruppen hans, hadde fortalt ham at ekorn spiser fluer, og ettersom jenter er flinkere enn gutter måtte dette være sant.

Noen timer senere, i samme gruppe, begynner Mia og Tobias å slåss. De ser ut til å være like sterke, fordi ingen av dem får overtaket. Så skriker Tobias plutselig at Mia ikke kan vinne, fordi gutter er sterkere enn jenter. Dermed stopper Mia å slåss.

Er gutter virkelig sterkere men dummere?

Dette eksemplet viser at barn (i barnehagen) allerede tenker på temaet "å være jente eller gutt". De tenker på jenter og gutter og utvikler sine egne kjønnsteorier. Barn snakker med hverandre om hva de mener jenter og gutter er flinke til eller ikke flinke til, og om hva det er bra for dem å gjøre eller ikke. Eksemplet viser også at barn påvirker handlemåten i samsvar med de oppfatninger som dominerer i den gruppen de er. Gutten forsvarer at han tror at ekorn spiser fluer ved å argumentere med at jenter er flinkere. Jenta slutter å slåss med en gutt etter at han sier at gutter er sterkere enn jenter. Kjønnreflekterende praksis kan ta opp (disse) oppfatningene av jenter og gutter og gå gjennom dem med barna for å gjennomskue klisjeer.

Metode, kort erfaringsbeskrivelse

4.2 BARNA FORSKER PÅ LIKHETER OG FORSKJELLER MELLOM JENTER OG GUTTER

Oppfatningen at gutter er sterkere, men jentene er flinkere dominerte også i en annen barnehage i prosjektet. Pedagog og pedagogiske medarbeidere der tok opp dette temaet om jenter og gutter og startet et prosjekt som fortsatte i flere uker. Deres mål var sammen med barna å undersøke dette nærmere. Fra å stille spørsmålet "Er jenter virkelig mer intelligente enn gutter?" gikk de til å stille spørsmålet "Hvordan kan man egentlig måle noe slikt?"

I denne første fasen av prosjektet målte barna sammen med pedagoger og pedagogiske medarbeidere sin egen høyde, lengden på pinner eller omkretsen av trær med et målebånd. Gruppen funderte så sammen på hvilke andre muligheter det er for å måle dimensjoner. Mange ideer ble foreslått. Barna målte for eksempel lengden på kroppen ved å legge

seg på bakken og måle lengden sin ved hjelp av sko. Dermed ble et av barna sju sko lang, og et annet barn åtte og en halv sko lang.

I andre fase av prosjektet skulle barna finne ut hvor tunge de var. Dermed fikk de ideen om å veie alle slags ting. Barna tok med seg ulike vekter hjemmefra, veide forskjellige gjenstander og prøvde å avlese vekt på skalaene.

I den tredje fasen målte de styrke. Først ble de enige om regler slik at kampen skulle være rettferdig. Barna ble enige om at klyping og biting ikke skulle være lov. En av de første prøvene for å måle styrke var tautrekking. Først konkurrerte jentene mot guttene. Til guttenes store overraskelse vant jentene den første gangen. Etterpå ble gruppene blandet og blandet igjen for å måle styrke i tautrekking igjen. Så målte barna krefter ved å kaste en sekk, kaste en medisinball og å bryte. Siden to av barna fortsatt hevdet at gutter er sterkere og jenter flinkere, spilte de pedagogiske medarbeiderne en liten scene for barna i fjerde fase ved hjelp av to kaniner, Philip og Elise, som kranglet om hvem som var sterkest og flinkest. I sketsjen diskuterte de hvem som var spesielt flink til noe og avsluttet med følgende motto "Alle er spesielle, en person er flink til noe, og en annen er flink til noe annet, uansett om de er jente eller gutt". Etter framføringen snakket barna om hva de likte å gjøre og hva de er spesielt flinke til.

I den siste fasen, kom håndduken Elise på besøk. Elise er bare fire år gammel og går i barnehagen hver dag. "Elise har også ting hun er flink til og ting hun ikke er flink til. Noe av det hun er god til er at hun vet masse om mange forskjellige ting og barna kan lære mye av henne. Men likevel kan ikke Elise alle fargene og noen ganger får hun ikke til å uttale noen ord riktig. Barna hjelper henne med dette, og Elise liker det. Sammen lærer de at å hjelpe hverandre er morsommere enn å le av hverandre."

I vurderingen av prosjektet understreker pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne at konfliktene mellom jenter og gutter ble ufarliggjort og at jentene og guttene lekte mer harmonisk sammen.

Metode, kort erfaringsbeskrivelse

4.3 JENTER OG GUTTER PÅ PLANETEN JORDEN: HÅNDDUKKEN MIR SPØR BARN

Som del av Gender Loops-prosjektet spurte vi fireåringer om hvordan de så på jenter og gutter. Dette er også en anledning til å lære om de oppfatningene barna har av jenter og gutter og til å sette i gang en diskusjon om dette temaet. Vi fant imidlertid ut at ikke alle barna var i stand til eller ønsket å snakke om hva det å være jente eller gutt betød for dem. Det er mulig at barn som er fem og seks er mer tilgjengelige og flinkere til å snakke om kjønnsstema.

I løpet av en periode på flere dager intervjuet vi alle barna i en gruppe på 26 alene og i grupper på to eller tre. Vi gjennomførte spørreundersøkelsen ved hjelp av en håndduke. Dukken het Mir, kom fra en annen planet og var på besøk på jorda for første gang. Mir var spesielt interessert i å finne ut om det var sant at det er jenter og gutter på jorda og hvordan man kan finne ut at de er forskjellige. Mir stilte barna de følgende spørsmålene:

- "Er det sant at det er jenter og gutter på jorda?"
- "Kan du avgjøre om et barn er jente eller gutt?"
- "Er det noe jenter ikke får lov å gjøre eller ha på seg?"
- "Er det noe gutter ikke får lov å gjøre eller ha på seg?"
- "Er det noe jenter ikke liker noe særlig?"
- "Er det noe gutter ikke liker noe særlig?"
- "Er det noe jenter liker spesielt godt å leke?"
- "Er det noe gutter liker spesielt godt å leke?"
- "Er det noe jenter og gutter liker å leke eller gjøre?"
- "Er det noe jenter kan greie bedre enn gutter?"
- "Er det noe gutter kan greie bedre enn jenter?"
- "Er det noe jenter og gutter er like flinke til?"

I intervjuet tok vi også opp kjønnsstemaene fra gruppen og snakket om dem. Barna i denne gruppen var stort sett av den meningen at gutter ikke bruker spenner i håret og at jenter ikke liker å leke superhelt eller sjørøver. Vi spurte også barna om de trodde på dette, og om de kanskje kjente noen gutter som brukte hårspenne eller jenter som likte å leke superhelt eller sjørøver.

Vurderingen av dette intervjuprosjektet var blandet. Som nevnt over var ikke alle barna i stand til å forholde seg til spørsmålene. Det var enten for mye, eller de var simpelthen ikke interessert i spørsmålene. Det var likevel også barn som var åpne i forhold til intervjusituasjonen. Vi syntes at en diskusjon med en av guttene var spesielt interessant. Han fortalte at han gjerne ville fortelle oss en hemmelighet, men vi måtte love å ikke si noe til de andre barna i gruppen, fordi han var redd de andre ville le av ham. Så fortalte han at han likte å prøve jenteklær hjemme, men at han aldri ville våge å gjøre dette på barnehagen.

Det var også interessant å høre hvor ulike bilder barna hadde av hvordan jenter og gutter var. Noen av barna hadde svært klare og bestemte oppfatninger om jenter og gutter, mens andre var langt mindre bestemte i sine oppfatninger, og mye bedre i stand til å akseptere for eksempel ideen om at jenter kan leke at de er superhelter. Pedagogen som deltok i intervjuet rapporterte også at noen av intervjuene hadde gitt ham ny bevissthet om barna.

Metode, kort erfaringsbeskrivelse

4.4 VIDEOINTERVJU MED BARN OM DERES KJØNNFORSTÅELSE

Vi intervjuet jenter og gutter i barnehagen med videokamera i kjønnsdelte grupper om de forståelsene de hadde av jenter og gutter. Gruppeintervjuene varte omtrent ti til femten minutter.

Vi bad barna sitte i en sirkel og plasserte kameraet i midten. Så begynte vi å spørre dem om hva det betyr å være gutt eller jente, hvordan man kan avgjøre om noen er gutt eller jente, hva gutter og jenter liker, hva de er flinke til og flere andre spørsmål. Vi forsøkte å la barna svare i tur slik at alle kunne få uttrykt seg og få sagt sin mening foran kameraet. Vi hørte noen interessante kommentarer, slik som tilfellet med jenta som likte å spille fotball med guttene mens hun var mindre, og sluttet å spille nå som hun var blitt eldre, selv om hun fortsatt likte å spille fotball. Det var også gutter som fortalte at de likte å gjøre ting som jentene vanligvis gjør, slik å som å kle seg ut som prinsesse.

Så satte vi guttene og jentene sammen og viste dem opp-takene. Dette likte de veldig godt. De så på seg selv og lo. Guttene så hva jentene mente og jentene så hva guttene mente. Dette fikk dem til å tenke på enkelte aspekter av kjønn og om dette samsvarte med hva de selv hadde ment. For eksempel var det stort samsvar mellom hva guttene og jentene mente var avgjørende for hvilket kjønn man er. Mange trakk fram kjønnsorganene, at gutter har guttetiss og jentene har jentetiss.

Metode, kort erfaringsbeskrivelse

4.5 SOSIAL KOMPETANSE-SAMLING OM DET Å LEKE SAMMEN

Flere barnehager benytter seg av en metode som hvor de har jevnlig samtaler med barna om sosial kompetanse. I en barnehage i tilknytning til prosjektet som en gang i uke har sosial kompetanse-samlinger trakk de inn det å leke sammen på tvers av kjønnsgransene som tema. Barnehagen har sine sosial kompetanse-samlinger en gang i uken med de store barna i barnehagen (3-6 år) når de yngre barna er ute på tur.

Pedagogene, den pedagogisk medarbeideren og barna har da god tid til å dele erfaringer om å være sammen og

ha det bra sammen. Pedagogen tar typisk utgangspunkt i temaer eller problemstillinger som ansatte ser er relevante for barna.

En pedagog hadde lagt merke til at guttene og jentene lekte mye i atskilte grupper. Han ville åpne for at barna kunne erfare og leke sammen på tvers av kjønnene. Det var noe han ville ta med seg i samlingene. Han lagde dermed et rollespill. I rollespillet lekte han sammen med kvinnene på teamet sitt. Han prøver å være med på å leken, men får ikke lov å være med. Han formidler sin opplevelse av utestenging og spør barna hva han og de andre skal gjøre.

Rollespillet ble brukt som utgangspunkt til å prate med barna om det å leke sammen, og om jenter og gutter kan leke sammen. De funderte sammen om når jenter og gutter kan leke sammen, og når de ikke kan det, og hva jenter og gutter kan leke med.

Barna var svært entusiastiske og deltakende i samtalen. For eksempel når pedagogen spurte: Kan jenter og gutter leke sammen? Var den umiddelbare responsen: Ja, det er klart vi kan leke sammen (er du helt dum eller?). I etterkant var det tydelig at barna hadde fått begreper og refleksjon om det å leke sammen med jenter og med gutter. Personalet synes også barna nå i større grad inkluderte det annet kjønn i lekingen.

Steg for steg:

- Passer best til barn i alderen tre til seks år.
- Fem til femten barn.
- Velg og forbered en relevant problemstilling og forbered et rollespill. Problemstillingen kan gjerne være plukket opp fra samspill i barnegruppen.
- Lag koplinger til barnas hverdagsliv, som "Tidligere i dag så jeg Ulrik og Elias leke sammen, og så kom Therese, husker dere? Det var så bra at dere ..."
- Still barna spørsmål om hva de ville gjort i tilfelle det eller det andre, hva rollespillerne bør gjøre nå. Be dem å beskrive egne og andres følelser underveis. For eksempel ved å stille spørsmålet "Hvordan tror dere han/jeg har det nå?"
- Bruk tilbakemeldingene, forløs spenningen og gi mestring til barna
- Oppmuntre barna til å gjøre det samme rollespillet, og spille det samme handlingsforløpet.

(Det går også an å gjøre det andre veien ved først å gjennomføre samtale med barna om et tema, og så bruke deres kommentarer som utgangspunkt i et rollespill. Slik kan rollespillet brukes til en felles undring om tema.)

Bruk fortellinger

Eksempel

5.1 KAPTEIN KRØLLSKJEGG OG DEN KVINNELIGE SJØRØVEREN VILLE BERTA

“Kaptein Krøllskjegg var alle sjøfareres skrekk. Skipet hans, som het “Den blodige Silda”, kunne seile fortere over bølgene enn vinden. Når de fikk øye på Kaptein Krøllskjegg i det fjerne ble ærlige sjømenn så redde at de skalv som aspeløv.” (Funke/Meyer 2006)

Her avbryter Maja alltid faren sin, som leser høyt fra bildeboka “Kaptein Krøllskjegg og gjengen hans” for sin datter på tre, og sier bestemt: “Det er ikke sant. Ville Berta er enda farligere enn Kaptein Krøllskjegg”.

I flere måneder har Kaptein Krøllskjegg vært en av Majas favorittbøker. Mens familien var på ferie insisterte Maja på å få høre fortellingen om den gangen Kaptein Krøllskjegg og gjengen hans bortførte Molly, og tvang henne til å arbeide på sjørøverskipet helt til moren hennes, Ville Berta, kom og

reddet henne minst 20 ganger om dagen. Etter at Maja tok med seg boka i barnehagen og pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne der leste høyt fortellingen om Kaptein Krøllskjegg og gjengen hans for barna, ble Ville Berta også en del av Majas barnehageavdeling og integrert i fantasien og forestillingsverdenen til de andre barna. Bildeboka Kaptein Krøllskjegg slår hull i stereotypiske sjørøverfortellinger og tilbyr ikke bare gutter, men spesielt jenter, sterke, myndige og selvsikre skikkelser de kan identifisere seg med. Kaptein Krøllskjegg, Molly og sjørøveren Ville Berta oppmuntrer Maja og andre jenter til å eksperimentere med litt mer utagerende handemåter.

I en alder av om lag to og et halvt år begynner barn å lære betydningen av symboler. I løpet av denne prosessen lærer barn at bilder kan virke som symboler for andre (virkelige) gjenstander som kan gi dem tilleggsopplysninger om verden. Bildebøker kan åpne veien for barn til temaer og kunnskap

som de ellers ikke ville få adgang til. Ettersom barn stort sett er i stand til å være klar over sitt eget kjønn og avgjøre kjønn på andre barn og voksne fra de er tre år gamle, betyr dette også at folk og dyr som vises i bildebøker sees av barna som symboler for jenter, gutter, menn og kvinner. På den måten forstår barn aktiviteter, kroppsspråk og måten menn og kvinner beveger seg og uttrykker seg i bildebøker som symboliske beskrivelser av menn og kvinner som sådan. Sammen med andre medier, foreldre, pedagoger og pedagogiske medarbeidere og jevnaldrende inntar derfor bildebøker en overordnet rolle for barns sosialisering, den prosessen der barn skaffer kunnskap om jenter, kvinner og menn.

Media bidrar, inkludert bildebøker, til at barn finner sin egen identitet. Fortellingene og bildene i bildebøker virker som en kilde eller en byggeplass i barnas søken etter identitet og hjelper dem til å finne veien i hverdagslivet. Susanne Keunert skriver for eksempel at den måten "media behandles (...) må anees som en tilleggs-scene der oppgavene som hører til i (kjønns)-sosialisering kan utspille seg." (Keunert, 2000, s. 52)

På vår hjemmeside kan du finne en sjekkliste for vurdering av kjønnsbilder i bildebøker. Denne sjekklisten gir deg anledning til å kaste et kritisk blikk på de bildebøkene du arbeider med til daglig.

Metode

5.2 ENDRINGER I KJØNNSROLLER I EVENTYR, FORTELLINGER OG SAGN

I tradisjonelle eventyr, fortellinger og sagn er ulver og drager onde, prinser er tapre og prinsesser sitter passivt og venter på å bli reddet. Ideen med denne metoden er å bytte rollene i eventyr, fortellinger og sagn som de fleste barna allerede kjenner og å diskutere rollene som er ombyttet med barna.

I en barnehage knyttet til den spanske delen av prosjektet (Barcelona) presenterte de sagnet om "Sankt Georg og dragen" med ombyttede kjønnsroller for tre år gamle barn. (Utgitt på norsk blant annet av Gyldendal Tiden 2001) De fleste katalanske barn er kjent med dette sagnet, som opprinnelig handler om en landsby som hvert år får besøk av en drage som truer landsbyen til å ofre en innbygger for at dragen skal la landsbyen være i fred. En gang ble prinsessen trukket ut for å ofres. Sankt Georg drepte dragen og reddet prinsessen. Der Sankt Georg drepte dragen vokste det opp en rose. Derfor er det fortsatt noen menn som gir en rose til sin elskede hver 23. april.

Hanndrager er mye verre enn hunddrager

Etter å ha forklart eventyret om Sankt Georg med klart tegnede skikkelser, inviterte de barna til å spille fortellingen med nye roller: en hunddrage som terroriserte en by,

en prins som skal ofres av byen for å blidgjøre dragen, og tapre Sankt Georgina som redder den stakkars prinsen fra dragens klør.

Etter at denne fortellingen hadde blitt spilt flere ganger med ombyttede roller, spurte vi barna "Hvem er verst, hanndragen eller hunddragen?" Alle barna, gutter og jenter, svarte at hanndragen var verst. Så spurte vi "Hvem var taprest, Sankt George eller Sankt Georgina?" De fleste barna svarte at Sankt George var den tapreste. Pedagogen ble nokså overrasket over i hvilken grad disse treåringene allerede hadde etablert slike indre verdier i forhold til kjønnsroller. Selv etter å ha hatt det koselig med å spille aktivt med i fortellingen med de ombyttede rollene, hadde ikke øvelsen rokket ved barnas grunnleggende kjønnsoppfatning av det tradisjonelle eventyret.

Denne øvelsen gjorde størst inntrykk på pedagogen, som ble veldig mye mer klar over hvordan en rekke kjønnsroller og verdier overføres via tradisjonelle fortellinger. Bruk av denne metoden muliggjør utforskning av og diskusjon om verdier og roller i skikkelsene i andre eventyr og fortellinger. Etter å ha brukt denne metoden la pedagogen til rette for diskusjon om hvordan hunddragen kunne være like ond som hanndragen, og hvordan Sankt Georgina kunne være akkurat like tapper som Sankt George.

Steg for steg:

- Les en originalfortelling eller et eventyr barna kjenner godt (for eksempel Rødhette) og beskriv de mannlige og kvinnelige rollene. Dette kan gjøres direkte med litt eldre barn.
- Utforsk og beskriv sammen med barna det som er typisk for hovedrollene. Eldre barn kan skrive ned disse for hver rolle på tavla.
- Les så fortellingen med roller som er byttet om. Be barna om å være oppmerksom på forskjeller, men ikke si noe før fortellingen er ferdig. Det er mulig at det vil være motstand mot endringer i en kjent og kjær fortelling som barna har et eierforhold til, og som de allerede har basert litt av sin kjønnsidentitet på. Det kan være at pedagogen eller den pedagogiske medarbeideren må utøve litt mildt press her, og minne om at dette er en utforskende lek.
- Be barna om å spille fortellingen hvor kjønnsrollene er snudd. La for eksempel jenter spille ulven og gutter være Rødhette. Det kan godt være at det vil være litt motstand til å begynne med, slik at det kan være nødvendig med litt mildt press og støtte for å få barn til å gå inn i de ombyttede rollene. (Når de først er i rollene morer barna seg stort sett med denne leken).
- Diskuter hva som er annerledes med barna. Oppdaget de noe i de endrete rollene? Med de litt eldre barna kan vi

komme tilbake til hver endret rolle for å se hvordan hvert barn ser denne skikkelsen – sterke og aktive jenter og passive og følsomme gutter. Er det noen fordeler med disse endringer?

- La barna få anledning til å lage en fri tegning av fortellingen og heng opp tegningene i barnehagen. Kanskje tegningene kan være et utgangspunkt for samtaler med foreldrene om kjønnsstereotyper.

Metode

5.3 TO PRINSER BLIR FORELSKET I HVERANDRE – Å SNAKKE OM MANGFOLD OG SEKSUELL ORIENTERING MED BARN I BARNEHAGE

En pedagogisk medarbeider leser bildeboka "Konge og Konge" (Haan/Stern 2001) for barna. I denne bildeboka er det en dronning som ønsker at hennes sønn skal gifte seg med en prinsesse slik at hun kan trekke seg tilbake. Moren arrangerer møter med prinsesser fra fjerne steder, men prinsen liker ingen av dem. Til slutt blir han likevel forelsket i en bror av en prinsesse han er blitt presentert for. De to prinsene gifter seg og blir Konge og Konge. "Det var kjærlighet ved første blick. For en flott prins!"

"Skjønner dere hva som har skjedd?," spør pedagogen.

"Ja, de er forelsket," svarer flere.

"De er homo!," sier en gutt.

"Likte dere fortellingen?"

"Jeg ville ikke ... Jeg ville at han skulle gifte seg med prinsessen. Hun er så pen," sier en jente.

"Jeg har vært i et bryllup der to damer giftet seg," forteller en gutt. Samtalen fortsetter å dreie seg om bryllupet der to lesbiske venner av foreldrene til gutten giftet seg.

Dette utdraget fra en av samlingene med ulik seksuell orientering som tema, der det ble brukt presentasjon av en fortelling, gir oss en pekepinn på mulige responser vi kan få. På den ene siden ser vi at noen gutter og jenter forholder seg svært rolig til ulik seksuell orientering, og på den andre siden har vi motvillighet og tillært homofobi (fra familien, i media og på grunnskolen) som vi kan møte. Av nettopp denne grunn, altså for å hindre homofobi i å slå rot, må vi arbeide med metoder som kan normalisere seksuelt mangfold i samfunnet og gjøre dette mangfoldet synlig.

Tidlig barndom er heteronormativ

Barnehagen er overveiende en heteroseksuell institusjon. Mange homoseksuelle og lesbiske kommer aldri ut av skapet fordi de er redde for at andre vil mene de ikke er et godt eksempel for guttene og jentene. Dessuten eksisterer det en

nesten institusjonalisert fordom som anser homoseksuelle voksne som har kontakt med barn som potensielle overgripere. Mange foreldre tror at en homse, lesbisk, transseksuell eller biseksuell pedagog kunne komme til "å fremme sin sak" og dermed påvirke barna.

Introduksjon av seksuelt mangfold i barnehagen var i utgangspunktet et av de mer kompliserte spørsmål i prosjektet. På den ene siden er det ikke mange tidligere erfaringer på dette området, og heller ikke passende stoff til dette utdanningstrinnet. For det andre var vi på det personlige plan ikke sikre på hvordan pedagoger og pedagogiske medarbeidere, barna og foreldrene ville reagere.

Vi valgte i den tyske barnehagen til å prøve ut fortellingen "Konge og Konge". Fortellingen er enkel og gutter og jenter kan forstå den, med en klassisk eventyroppbygning og en overraskende slutt.

Da vi presenterte ideen om å arbeide med seksuell orientering med bildeboka "Konge og Konge" i barnehagen i samarbeidet med, reagerte ansatte i forskjellig. Noen var nysgjerrige og ville bli kjent med denne bildeboka. Andre uttrykte usikkerhet i forhold til hvordan foreldrene ville reagere. Argumentet som ble framsatt for å introdusere seksuell orientering i alle barnehagene var den økende og synlige andelen av homoseksuelle fedre og mødre. Denne situasjonen hadde ikke oppstått i barnehagen som var knyttet til prosjektet, men pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne var klar over at de før eller senere vill få inn et barn med homoseksuelle foreldre, og at de burde være forberedt på å forholde seg till dette spørsmålet.

Til forskjell fra Gender Loops partnerland Tyskland og Spania, er materiale om seksuelt mangfold for barn i barnehagealder nærmest ikke eksisterende i Norge. Spesielt er det betydelig med litteratur i disse landene om foreldre av samme kjønn. For eksempel foreligger fortellingen „Konge og Konge" på tysk, men er ikke oversatt til norsk.

Steg for steg:

- Analyser og finn stoff for å arbeide med seksuelt mangfold i barnehagefasen. Bildeboken "Malins mamma gifter seg med Lisa" (Lundborg/Tollerup-Grkovic 2003) og fortellingen "Jon" også med tittelen "Jentegutt! Jentegutt!" (Haugen/Düzakin 1995) finnes i norsk språk.
- Lag transparenter på en PC om første del av fortellingen "Malins mamma gifter seg med Lisa" eller en annen fortelling som handler om seksuelt mangfold.
- Vis fram transparentene som presenterer fortellingen til barna med en prosjektør på veggen eller en skjerm.
- Denne typen presentasjon gjør det lettere for barna å fokusere oppmerksomheten på fortellingen. Det legger også til rette for debatt og kommentarer om tegningene og innholdet som vises på skjermen. Barna får lov å kommentere under visningen og blir spurt om tegningene og fortellingen som presenteres. Det kan på dette tidspunktet komme reaksjoner på fortellingen som blir presentert, og kanskje til og med homofobi. I barnehagen vi viste "Konge og Konge" møtte vi noen av disse reaksjonene. En gutt sa "Så ekkelt!" da de to prinsene kysset hverandre på munnen i den siste scenen. En jente kunne ikke forstå hvorfor prinsen ikke ville gifte seg med prinsessen fordi hun var så vakker.
- Etter at fortellingen er presentert, blir guttene og jentene bedt om å tegne på et papir det de syntes var mest interessant eller likte best. Mens de tegner kan pedagog/den pedagogiske medarbeideren kommentere og klargjøre enkelte sider av fortellingen. Når vi bad barna tegne bilder, møtte vi også en viss tilbakeholdenhet blant barna. Spesielt var det gutter som ikke ønsket å tegne prinsene sammen. De tegnet bare en av dem. Andre barn endret historien og tegnet en prinsesse ved siden av prinsen, eller de tegnet mindre viktige personer slik som dronningen, pasjen, katten eller noe annet. Det var også barn, i dette tilfelle flest jenter, som trofast holdt seg til historien og tegnet de to prinsene, bryllupskaken osv.
- De ferdige tegningene henges så opp på veggen. Det er mulig etter ønske å skille tegningene, slik at guttenes tegninger henges på en vegg og jentenes på en annen vegg. Dette kan gi pedagog/den pedagogiske medarbeideren en ide om kjønnsforskjellene når det gjelder dette temaet. Når tegningene er på veggen, kan pedagog/den pedagogiske medarbeideren peke på noen tegninger og be barna som tegnet dem om å forklare hva de har tegnet. Dette er også et greit tidspunkt å svare på spørsmål og snakke om seksuell orientering.

Arbeid med leken

Metode

6.1 KJØNSSENSITIV PEDAGOGIKK I KJØNSSDELTE GRUPPER

I flere barnehager kunne vi legge merke til at guttene ofte var mer aktive, konkurranseorienterte og på hugget, mens jentene ofte spilte en mer underdanig og passiv rolle. Vi spurte oss om jentene kunne ha lyst til å oppføre seg som de fleste guttene gjorde, og guttene slik som de fleste jentene gjorde.

Derfor bestemte vi oss for at vi i en barnehage ville arbeide med toåringer i atskilte kjønnsgrupper. I guttegruppen vil vi arbeide med temaer som følelser og kontakt. I jentegruppen ville vi arbeide med temaer som aktivitet, risiko, selvhevdelse og selvtillit.

Fordi vi ønsket å gi jentene og guttene anledning til å fortelle til den andre kjønnsgruppen hva de hadde gjort i de atskilte kjønnsgruppene, lot vi jentene og guttene komme sammen etter hver sesjon. Vanligvis varte de kjønnsdelte sesjonene 45 minutter, og de blandete sesjonene omtrent 15 minutter.

Det ideelle ville være å ha faste ukentlige tidspunkter for sesjonene for hele barnehageåret. Jo mer tid som blir brukt kompensatorisk pedagogikk, jo større innvirkning vil det ha på verdiene og holdningene til jenter og gutter.

En annen faktor som bør tas i betraktning er foreldrenes samtykke. De må informeres om disse aktivitetene, og helst også delta så langt som mulig.

I begynnelsen

Før vi begynte å arbeide i kjønnsseparerte grupper, forklarte vi barna hva vi ønsket å oppnå, og vi ba barna dele seg i kjønnsgrupper, med gutter på den ene siden og jenter på den andre. Det var interessant å legge merke til at ved denne alderen hadde praktisk talt alle sammen begrep om hva det var å være gutt eller jente, og de delte seg riktig i grupper som tilsvarte det de var.

Arbeidet med guttene

Arbeidet med guttene fant sted i et separat og rolig område. Sesjonene fokuserte på å utforske følelser gjennom dans, musikk og tegning. Vi arbeidet med fysisk kontakt, massasje og sansene. Vi brukte fortellinger der de mannlige rollefigurene kunne være tapre eller redde. Vi fremmet aktiviteter som vanligvis blir plassert i den kvinnelige verden, slik som å passe spedbarn, matlaging, stryking og likende. Vi brukte kostymer for å gi dem anledning til å utforske karakterer og identiteter til det andre kjønn.

Arbeidet med jentene

Arbeidet med jentene ble stort sett gjort utendørs. De lekte med baller, fotball eller liknende idretter. De ble oppmuntret

til å overvinne hindringer, klatre i tau og trapper. Vi arbeidet også med fortellinger der de kvinnelige personene var bestemte og sterke.

Arbeidet med både jenter og gutter

Etter hver sesjon arbeidet vi med jentene og guttene sammen. Vi bad dem forklare (med ord eller tegninger) til den andre gruppen hva de hadde gjort og hva de følte om det. Selv med toåringer var disse fellessesjonene svært interessante, og det hjalp dem til å dele det de hadde opplevd med andre.

Evaluering

Våre erfaringer var for korte til å gi oss en vurdering av resultatene av den kompensatoriske metoden. I løpet av den tiden vi hadde denne utprøvingen observerte vi signifikant framgang for jentene. Det var slående eksempler på svært sjenerte jenter som først ikke ville delta i de fysiske aktivitetene eller i leken med baller eller biler. I løpet av disse sesjonene fikk disse jentene gradvis mer selvtillit og selvaktelse, ikke bare i kompensasjonssesjonene, men også i de vanlige gruppeaktivitetene. På den andre siden ble det også observert at guttene forholdt seg mer naturlig til de tradisjonelt kvinnelige aktivitetene. De lekte spontant foreldre og spedbarn eller stryking mye mer enn de hadde gjort før disse sesjonene.

En liknende evaluering av sesjoner med kjønnskompensering med separate grupper men over en periode på ti år kan finnes hos den spanske forskeren Vega Navarro (2005). I følge denne og liknende erfaringer er jenter mer mottagelig for endringer enn gutter, selv om kjønns spesifikke endringer i handlingsmønstre ble notert hos mer enn 20 prosent av de guttene som deltok.

Metode

6.2 JENTER LIKER IKKE DATAMASKINER! FORTELLINGER FOR Å STILLE SPØRSMÅL VED KJØNNSROLLER

I en gruppe av femåringer i en av barnehagene hvor vi utførte deltakende observasjoner var det klart at guttene var mer "til stede" enn jentene. Guttene monopoliserte rommet, de var høyrøstede og aktive i å svare på spørsmål og delta nye aktiviteter. I denne gruppen var det flere gutter enn jenter, og til å begynne med lurte vi på om denne dominansen skyldtes deres tallmessige overtak. Jentene gjorde stort sett færre og forsiktige framstøt.

En dag mens vi observerte mens barna avsluttet en aktivitet, gikk en gutt bort og okkuperte den eneste datamaskinen. Denne PC-en har spill og tegneprogram for denne aldersgruppen. Mens barna avsluttet den forrige aktiviteten, gikk flere gutter og skrev seg på liste for å spille på datamaskinen som neste bruker. I denne perioden gikk ingen jenter bort til

KAPITTEL 6

PCen for å skrive seg på ventelisten. Vi spurte pedagogen om dette, og hun sa at jentene til vanlig ikke er i nærheten av datamaskinen, og at de ikke egentlig er interessert i den. Vår opplevelse var at guttene monopoliserte PCen uten noen tanke på at jentene kanskje kunne ha lyst til på bruke den, og dermed ekskluderte de jentene.

Denne deltakende observasjonen, sammen med andre i samme barnehage, fikk oss til å konkludere med at det var nødvendig å sette i gang aktiviteter som ville føre til av barna stilte spørsmål ved kjønnsstereotyper under lekning. Vi fant opp og utførte metoden "Fortelling for å stille spørsmål ved kjønnsroller" i de barnehagene der vi så klart definerte kjønnsroller i barnas lek.

Innenfor rammen av denne metoden leste vi høyt en fortelling der jenter og gutter hadde lyst til å drive med aktiviteter som er utypiske for kjønn, først for barna i blandet gruppe, og så i kjønnsdelte grupper. Så kom en enten trollmann eller en heks til barna og spurte om de hadde lyst til å endre på noe. Barna kunne så gi trollmannen eller heksen tre ønsker som gjaldt ting de hadde lyst til å endre.

Steg for steg

- Lag og fortell en enkel fortelling som beskriver noen av de eksisterende kjønnsferingene og mulige kjønnskonflikter eller stressforhold barna har i barnehagen i forhold til pedagog og pedagogisk medarbeiderne eller i familien. Sørg for avstand til nåtidsvirkeligheten ved å plassere fortellingen "en gang langt borte og for lenge siden". Beskriv gutter og jenter som lever kjønne liv og hvordan de noen ganger synes dette er greit, og andre ganger ikke. Litt av fortellingen kunne være som denne:

- **Guttene lekte ved å løpe omkring, spille fotball, lekesloss og liksom-drepe hverandre. Noen ganger hadde guttene lyst til å slutte med å løpe omkring og heller leke med dukker eller med jentene. Noen ganger hadde de mer lyst på litt kos, men var redde for å spørre fordi de kanskje ville bli gjort narr av. Det var også andre ting som noen ganger gjorde guttene lei seg ... fedrene og de mannlige pedagogene var ofte fraværende eller sinte ... barna ville ha dem nærere og mindre avslappet ...**

Jentene leker med dukkene, viser omsorg for dem når de er syke og løser problemer for dukkene ved å snakke med andre jenter. Noen ganger har jentene lyst til å løpe omkring, rope mer og bli skitne sånn som guttene. Noen ganger har de lyst til å stoppe guttene aktivt fra å slåss og få hjelp av dem til ... Mødrene og de kvinnelige pedagogene kunne ofte...

En dag kom en snill heks og en snill trollmann som kunne oppfylle ønsker på besøk i byen ...

- La barna du arbeider med foreslå for heksen og trollmannen ting de kunne ha lyst til å endre for barna i fortellingen.
- Fortell så til barna at heksen og trollmannen kunne ha lyst til å komme og besøke dem også, men at de helst vil besøke dem i kjønnsdelte grupper. Del så barna i atskilte grupper og la trollmannen eller heksen komme til barna. Pedagoger eller pedagogisk medarbeidere kan for eksempel kle seg ut eller ta med en hånddukke som er heksen eller trollmannen.
- Så spør heksen eller trollmannen barna hva de ville endre i barnehagen. Hvis det er veldig mange ting barna

har lyst til å endre på, kan du foreslå at de får tre ønsker som gruppe og må bli enige om disse.

- Så snart barna har sagt sine ønsker, tilfredsstiller heksen eller trollmannen ønskene (i den grad det er mulig), og barna kan nå leke eller holde på med (utypiske for kjønn) nye aktiviteter og leker. (Det er lurt å ha hjelpemidler til hvert steg: bilder når man forteller historien, og så utstyr til de to avdelingene der de to gruppene med jenter og gutter er. Guttene kan trenge dukker og klær for å kle på dem, og jentene kan trenge et område der de kan løpe rundt med ball og bråke.)
- Så kommer gruppene sammen og viser endringene til den andre gruppen. Spør barna hvordan de opplevde de magiske sesjonene.
- Det kan også være nyttig å gå videre og bli enige med gruppene om hva slags magisk hjelp de trenger for at endringene ikke skal forsvinne, og av hvem.
- I dagene og ukene som kommer kan du henvise til fortellingen og den nye magien i mange sammenhenger: Mal og skriv om ulike aspekter av fortellingen, magien og endringene som kan henges på veggen.
- Arranger andre lekeperioder der barna skal stille spørsmål ved tidligere handlingsmønstre og forsterke praksisen med de nye magiske løsningene.

Erfaringer med metoden

Vi gjennomførte denne metoden også i barnehagen der bare guttene brukte datamaskinen. Etter å ha arbeidet i kjønnsdelte grupper kom barna sammen igjen for å snakke om hva de hadde opplevd. Da klaget jentene på at guttene dominerte PCen og at de ikke kom til for å spille på den. Guttene tok denne klagen på alvor og foreslo at når det var mulig, skulle

PCen brukes av en gutt og en jente sammen. Vi hadde aldri ventet dette resultatet.

Vi gjennomførte denne metoden flere ganger, og i hver gruppe der vi gjennomførte metoden fant vi noen gutter som hadde lyst til å kle seg ut som prinsesse, leke foreldre og spedbarn (leke med dukker). I en barnehage hadde jentene lyst til å drive mer aktiv sportslek med ball. De arrangerte fotballkamp seg imellom på lekeplassen. Vår metode lot både disse og andre utforske og uttrykke seg gjennom aktiviteter som deres kjønn vanligvis ikke fikk lov til.

Metode

6.3 BROREN MIN LIKER Å GÅ MED SKJØRT! UTKLEDNING OG LEK MED KJØNNSROLLER

Under et videointervju med en fire år gammel jente, forklarte hun oss med lav stemme (som man bruker når man forteller en hemmelighet) at lillebroren hennes på fire likte å bruke hennes kjoler. Hun sa hun ikke likte dette fordi han gjorde dem skitne. Det inntrykket vi fikk av måten hun fortalte det på, var at det var noe galt eller unormalt ved dette.

Når vi har bedt gutter og jenter forklare oss hva en gutt eller en jente er, har de alltid nevnt typen klær de bruker eller pynt og tilbehør. Gutter bruker bukser og har kort hår, og jenter går i skjørt eller kjole og har langt hår. Klær og tilbehør utgjør del av identifiseringen med det ene eller det andre kjønn, og disse er gjerne svært klart avgrenset.

I alle barnehager der vi anvendte metoder, møtte vi likevel på en eller annen måte visse ønsker om å gå ut av det aktuelle kjønn ved å bruke symboler (klær, tilbehør) fra det andre kjønn. I en utkleddingssesjon var det mange toårige gutter som gikk med skjørt og danset. Dette var ikke en isolert begivenhet. Pedagogen fortalte oss at noen gutter var "gale etter

skjørt". Under intervjuer fortalte noen gutter oss at de hadde lyst til å kle seg ut som prinsesse eller ha langt hår. Noen jenter brukte vanligvis bukser og hadde kort hår.

Noen gutter og noen jenter eksperimenterte, eller ønsket å eksperimentere, med kjønn og utseende mens andre, majoriteten, hadde klare oppfatninger av hvilke klesplagg som definerte dem som gutt eller jente, og hadde ikke mye lyst til å overskride disse reglene.

I en barnehage utviklet vi sammen med pedagogene en påkledningssesjon der barna fikk anledning til å krysse kjønnsgrensene for påkledning uten at gruppen minnet dem om at dette ikke var passende.

Steg for steg

- I barnehagen likte alle guttene og jentene å kle seg ut. I alle grupperom er det en kiste med klær til å kle seg ut med som brukes til å tolke figurer, til å leke og som symboler for både den virkelige og den innbilte verden. Vanligvis når barna kler seg ut, velger de klær og skikkelser som tilsvarer deres kjønn. Dette gjør fordi de enten liker å leke kjønnstypiske leker, eller fordi de ikke har lyst til eller våger å krysse kjønnsgrensene mens andre barn ser på.
- Påkledningssesjonen med omvendte klær har til hensikt å gi barna anledning til å erfare kjønnsroller med mange fasetter.
- Det første steget er å skaffe et betydelig antall antrekk og klesplagg. Så konstruerer man rollefigurer med de klærne man har som kan forbindes med mannlige og kvinnelige modeller. Lag så mange rollefigurer som det er gutter og jenter i gruppen. Skriv navnet på hver figur som er laget på et papir (prinsesse, heks, prins, politi osv.). Alle guttene og jentene får så trekke en tilfeldig papirlapp med navnet på en figur. Dermed blir påkledningen deres avgjort ved tilfeldigheter.
- Barna kler så på seg klærne de har valgt og opplever en liten stund at de er en figur som enten svarer til deres kjønn eller ikke. Noen gutter kan for eksempel måtte kle seg ut som prinsesse og noen jenter som pappa.
- Barna får så leke fritt mens de har de identitetene de har fått. Til slutt ber pedagogen eller den pedagogiske medarbeideren dem om å tegne drakten eller rollefiguren de valgte og spør om de likte å være denne personen eller ikke, og hvorfor.

Strategier

6.4 LEKEAREALER FOR BARN AV BEGGE KJØNN SAMMEN

I de fleste barnehagene er det såkalte lekearealer, som for eksempel dukkekroken og kjøkkenkroken. Gutter og jenter

bruker vanligvis disse arealene typisk for sitt kjønn. Der ser vi ofte jenter som leker med dukker mens de øver seg på og reproduserer måten mammaer stiller med sine spedbarn, eller de lager mat og gjør husarbeid mens guttene bygger, slåss og opplever store eventyr.

Disse "øvelsene på livet" som guttene og jentene leker ut i lekehjørnene, hjelper dem med å sortere ideen om hva som er mannlige og hva som er kvinnelige. For å utvide barnas tanker og hva som er mulig å gjøre for dem som gutt og jente, er det konkrete steder man kan begynne.

Første strategi: Omforme lekekroker

Ved en av barnehagene som deltok i prosjektet holdt pedagoger og pedagogiske medarbeidere med på å prøve ut et systematisk endringsarbeid. De erstattet tradisjonelle lekekroker som dukkekroken, kjøkkenkroken og liknende med mer "moderne" navn på kroker som kontorkroken, restaurantkroken, dyrekroken, spedbarnskroken osv.

Pedagoger og pedagogiske medarbeidere endret også navnene på noen lekekroker for å tilpasse dem til en mer likestilt virkelighet som kunne omfatte både gutter og jenter. Endelig sørget de for flere kostymer i utkledekskisten, lese-kroken og dukketeatret, som la til rette for bedre deltakelse av begge kjønn. De anskaffet fortellinger som passet for begge kjønn, og maskeradekostymer og dukker som unngikk tradisjonelle kjønnsstereotyper og roller. Tanken var å finne varierte lekemuligheter som inkluderte kvinnelige, mannlige og nøytrale dominansområder.

Andre strategi: Lekekrok etter tur

I en annen barnehage ble lekning i lekekrokene styrt to dager i uken. Pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne laget et system der alle guttene og jentene fikk leke i alle lekekrokene etter tur. Systemet resulterte i blandete grupper, og unngikk lekegrupper som var sammensatt etter kjønn. I tillegg var de pålagt å være våkne for å gripe inn hvis de observerte forskjellsbehandling av kjønnene, og foreslå andre muligheter som kunne utvide barnas forståelse. De kunne for eksempel foreslå i hjemmekroken at pappa kunne lage mat eller følge barna til skolen.

Tredje strategi: Avskaffelse av lekekrokene

I en tredje barnehage avskaffet de dukkekroken og byggekroken. Pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne la lekene fra disse to lekekrokene i flere esker på hjul. Dermed kunne barna trille leken dit de ønsket å leke med dem. Dette ga flere grupper anledning til å leke med dukker eller å bygge hus samtidig på flere steder i grupperommene. Dermed var det ikke så lett å forvise noen fra et lekeområde, slik Maja ble forvist fra byggekroken (se underkapittel 3.3)

Samarbeid med foreldre

Eksempel

7.1 JEG SKULLE ØNSKE JEG HET ELISE

Tobias, en fireåring i en av barnehagene liker å være i gruppen sin iført rosa kjole. Tobias har lyst til å ha langt hår, skulle ønske han het Elise og ville gjerne ha vært jente, fordi "de får alltid lov å ha på seg rosa klær og kan leke at de er prinsesse."

Moren til Tobias hadde betydelige vanskeligheter med å akseptere Tobias ønske om å gå i rosa klær. En av de tingene hun er bekymret for, er om andre barn vil gjøre narr av ham på gaten der han går med langt hår og rosa klær. Moren henvendte seg til Tobias pedagog med sine bekymringer og spurte hvordan hun skulle håndtere denne situasjonen.

Kjønns sensitiv arbeid med foreldrene

Kjønns sensitivitet i praksis i barnehagen konfronteres på mange måter med spørsmålet om hvordan kjønns tema kan reises og diskuteres med foreldrene. Når en gutt liker å gå i kjole og skjørt, er det en situasjon der pedagogene ofte må diskutere med foreldrene. Noen foreldre ønsker å forby sin sønn å gå i kjole, fordi de er redde for at det vil få andre barn til å avvise ham og gjøre narr av ham. Andre foreldre forholder seg til tradisjonelle bilder av mannlighet og kvinnelighet, vil helst ha "skikkelige" sønner og har derfor vansker med å akseptere en sønn som liker å kle seg i kjole. Vi vet også fra vår praksis at noen foreldre blir urolige når de møter kjønns utypiske handlinger fra sin datter og derfor ønsker å snakke med pedagogene eller den pedagogiske medarbeideren om dette.

Dette er et eksempel på en situasjon der foreldre og barnehagen trenger å samarbeide om en kjønns sensitiv pedagogikk. Pedagogene og pedagogiske medarbeidere kan i slike tilfeller trenge argumenter som kan gjøre det lettere for dem å overbevise foreldrene om å la barna krysse kjønns grenser. På prosjektets hjemmeside er materiell til hjelp for trekk foreldre inn i et samarbeid om kjønns sensitiv utdanning tilgjengelig.

Metode

7.2 MANNSGRUPPE FOR FEDRE I BARNEHAGEN

En del barn møter ikke menn i barnehagen. Det er svært få (9 % i Norge) menn blant pedagoger og pedagogiske medarbeidere i barnehagene, og fedre er ofte ikke spesielt synlige. Ferre fedre enn mødre henter og bringer, og fedre deltar sjeldnere i møter og aktiviteter.

På den annen side er menns tilstedeværelse, både som pedagoger og pedagogiske medarbeidere og fedre, nødvendig fordi det manns perspektivet er positivt for gutter og jenter, og fremmer mangfold og likestilling for menn og kvinner.

De erfaringene vi skal beskrive i denne delen er et steg i retning av å oppnå større involvering fra menn i barnehagen, i tillegg til å sette i gang en prosess som kan bidra til å endre en del verdier i forhold til for eksempel pass av barn.

Fedre starter opp gruppe for refleksjon om mannlighet

I vårt tilfelle kom forslaget om å organisere en gruppe fedre for å diskutere mannlighet fra en pedagog ved en barnehage som deltok i prosjektet. Denne pedagogen mente at menn trenger endring, og bad fedre i 22 familier fra barnehagen hans om å møtes en gang i måneden for å diskutere spørsmål om mannlighet og endring hos menn. Ni fedre svarte på utfordringen. De fikk informasjon om hvordan slike sesjoner vanligvis drives og om reglene for denne typen grupper. Til det første møtet inviterte de en mann som hadde deltatt i en diskusjonsgruppe for menn i år, og han ga dem noen grunnleggende føringer.

Steg for steg / noen forslag til hvordan komme i gang

- Noen grupper har møte en gang i måneden, andre to eller tre ganger i måneden. Det er viktig å forstå at mannlighet ikke kan dekonstrueres på to eller tre møter.
- Det er lurt å snakke på vegne av seg selv og bruke første person entall. Menn har en tendens til å finne det vanskelig når det gjelder å snakke om seg selv, spesielt om følelser og intime erfaringer. Det er verdt bryet å forsøke å uttrykke disse og lytte til andre menn som snakker om sine egne erfaringer.
- Lær deg å lytte til andre, ikke minst når de ikke sier noe.
- Alle som deltar må garantere taushet for å sikre tillit og meningsutveksling.
- Begynn med å be hver far om å si hvem han er og hva som fikk ham til å komme på møtet. Dette er en grei måte å få i gang samtalen på. Du kan for eksempel starte med å snakke om deg selv slik at du etablerer tillit og respekt blant dem som er til stede, og dermed en grad av intimitet.
- Disse gruppene begynner gjerne med å se på møtedeltakernes personlige erfaringer, og de velger et tema for hvert møte: farskap, seksualitet, forhold mellom menn, forhold til kvinner, glede, militærtjenesten, homofobi, vold, skolen, vennskap, intime forhold. Noen grupper foretrekker å starte med å lese en tekst, mens andre foretrekker å begynne med å fokusere på personlige erfaringer. Hver gruppe må finne ut hva som passer best for dem.

Jobb med organisasjonen

I de foregående kapitlene har vi argumentert for nytten av å sette i gang kjønns sensitivt arbeid i barnehager, og vi har beskrevet eksempler og metoder for praktisk arbeid med kjønns sensitivitet i barnehager. I dette kapitlet gir vi innspill på hvordan man kan jobbe med likestilling og kjønns sensitivitet i barnehagen på organisasjonsnivå. For at arbeidet med likestilling og kjønns sensitivitet ikke skal bli enkeltvis "stunts," men virkning over tid, er det viktig at det også jobbes på organisasjonsnivå. Planlegging, organisasjonsanalyse og omgivelsenes bilde av barnehagen som virksomhet, er nøkkelområder vi vil ta tak i.

Hva betyr likestilling på organisasjonsnivå?

Både EU, Norge og nasjonale europeiske regjeringer arbeider for at likestilling skal gjenspeiles på alle samfunnsområder og i alle organisasjoner, enten det er barnehager eller forsikringsselskap. EU definerer "gender mainstreaming" som følger:

"Systematisk integrering av de respektive situasjoner, prioriteringer og behov for kvinner og menn i alle policyer og med tanke på å fremme likestilling mellom kvinner og menn og mobilisering av alle generelle policyer og tiltak med det spesifikke formål å oppnå likestilling ved aktivt og åpent ta i betraktning, på planleggingsstadiet, den virkning de måtte ha på de respektive situasjoner for kvinner og menn under implementering, overvåkning og evaluering. [Commission Communication COM 21.2. 1996]"

Integrering av likestilling i barnehagen "gender mainstreaming"

For en virksomhet som barnehagen betyr dette at likestilling og kjønns sensitivitet bør gjelde barn, ansatte, administrativ ledelse, samhandling med foreldre, sentral administrasjon og politisk nivå, arkitektur, leker mv. Dette betyr at man må undersøke likestillingssituasjonen på alle nivåer, vurdere hensiktsmessige tiltak og gjennomføre utvalgte tiltak. Dette er ambisjonen som ligger i begrepet "gender mainstreaming" - integrering av likestillings- og kjønns perspektivet. I prosjektet Gender Loops diskuterte vi hva barnehagene bør ta i betraktning i dette arbeidet. Vi kom fram til seks dimensjoner:

- Kjønnsidentiteter: å utvide kjønnsidentitet for barn, pedagoger, pedagogiske medarbeidere og foreldre.
- Ressurser: forbedre fordelingen av ressurser (for eksempel administrative stillinger, penger, tid, oppmerksomhet) blant barn, pedagoger, pedagogisk medarbeidere og foreldre.

- Kjønnskompetanse, kunnskap og følsomhet: å øke kompetansen, kunnskapen og følsomheten om kjønnsforhold og likestilling blant barn, pedagoger, pedagogisk medarbeidere og foreldre.
- Menn og maskuliniteter: å øke andelen menn som arbeider i barnehager.
- Seksuelt mangfold: å åpne opp for de menneskelige og sosiale konsekvenser av seksuelt mangfold.
- Interseksjonalitet: å ta konsekvensene av de mange egenkapene ved maktforhold og identitetsdannelse. Kjønn, kjønns seksualitet, etniske forhold, klasse, kroppsfunksjoner og religion utgjør egentlig en helhet hele og er ikke separate elementer.

For norske barnehager slår "Lov om barnehager" (2006) og "Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver" (Kunnskapsdepartementet 2006) tilsvarende fast at: **"Likestilling mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagens pedagogikk. Barnehagen skal oppdra barn til å møte og skape et likestilt samfunn. Barnehagen skal bygge sin virksomhet på prinsippet om likestilling mellom de to kjønn."** (s. 10, Barnehagens verdigrunnlag) Beskrivelsen av likestilling i Rammeplanen ligger tett opp til det som menes med "gender mainstreaming". Rammeplanen tar også opp hva likestilling innebærer i forhold til noen sentrale tema. [Disse avsnittene er gjengitt i kapittel 1]

Likestilling bør inngå i barnehagens årsplan

Det er helt vesentlig at likestilling og kjønns sensitivitet slik det er beskrevet i Gender Loops seks dimensjoner eller i Rammeplanen forankres i barnehagen og barnehagens årsplan. Årsplanene er barnehagens overordnede dokument og skal reflektere virksomheten. Arbeidet med likestilling skal ikke være opp til den enkelte leder, pedagog, pedagogisk medarbeider eller tilfeldigheter.

Samtidig er det viktig å trekke alle inn i diskusjoner om hvorfor og hvordan barnehagen skal konkretisere arbeidet med likestilling og kjønns sensitivitet. I kapitlene foran gis mange eksempler på hvordan en slik konkretisering kan gjøres i praksis.

Å arbeide planmessig med likestilling er nyttig av flere årsaker. Å lage en plan hjelper til å konkretisere hva du ønsker å oppnå med arbeidet. Med en plan kan man vurdere om gjennomføringen har vært en suksess sammenliknet med målsetningene. Samtidig er ikke kjønn og likestilling temaer det er mulig å behandle isolert i en plan for så å være ferdig med det: "I februar skal vi fokusere på likestilling og leker". Situasjonen kan på en måte være grei og rimelig i dag, men ikke nødvendigvis om man ser det på en annen måte og slett ikke nødvendigvis i morgen.

Når spørsmålet gjelder likestilling og kjønns sensitivitet bør barnehageledere hele tiden være villig til å revurdere situasjonen og endre praksis. I slike gjentatte vurderinger er det viktig å ta med i betraktning hvordan klasse, etnisitet og seksualitet inngår i helheten.

Fire faser for en vellykket likestillingsprosess – en plan

I den første delen av kapitlet vil vi gjennomgå fire faser for en vellykket likestillingsprosess. Beskrivelsen av fasene kan både være nyttig i forhold til integrering av likestilling i årsplanen og for planlegging av et avgrenset likestillingsprosjekt i barnehagen.

Enten du kaller det et likestillingsprosjekt, utviklingsarbeid, årsplanarbeid eller noe annet vil arbeidet, litt uavhengig av prosjektets innhold og omfang, måtte forholde seg til en viss en viss prosess og progresjon; (8.1) Analyse og observasjon, (8.2) Planlegging av detaljerte mål for likestilling og kjønns sensitivitet, (8.3) Realisering / Å sette ut i praksis og (8.4) Evaluering. En konkretisering av fasene og ved å løfte dem til et visst bevissthetsnivå muliggjør refleksjon og forbedrer kvaliteten på likestillingsprosessen.

Likestillingsprosessens første fase

8.1 ANALYSE OG OBSERVASJON

I den første fasen vil det være hensiktsmessig å analysere oppbygningen av barnehagen som organisasjon grundig med tanke på likestilling og kjønns sensitivitet. Det kan for eksempel gjøres ved å anvende den såkalte 3R-metoden, utviklet av den svenske forskeren Gertrud Åström. Metoden brukes til å synliggjøre ulikheter mellom kjønnene i ledelse, organisasjon og ulike områder av virksomheten. Analysen gjøres på tre nivåer. På det første nivået, "Representasjon", gjøres en statistisk oversikt over kjønnsforholdene i virksomheten. Eksempel på spørsmål ved å lage en statistisk oversikt på, er: "Hvor mange kvinner og menn er det i stillingene som avgjør ressursbruken i virksomheten?" og "Hvor mange kvinner og menn har ansvar for å iverksette disse avgjørelsene?"

På det neste nivået, "Ressurser", ser den som analyserer på ressursfordelingen i ledelsen og i organisasjonen. Spørsmål som kan undersøkes nærmere i er: "Hvor mye snakker kvinner og menn på møter?", "Hvor mye tjener kvinner og menn i virksomheten".

På tredje nivået "Realitet" gjøres en kvalitativ analyse. På dette nivået i analysen er målet å få fram og utfordre normer og praksiser som legitimerer urettferdige og uheldige kjønnsforskjeller.

En fullstendig beskrivelse av 3R-metoden med et eksempel på bruk i litauiske barnehager kan finnes på vår hjemmeside. ☒

Eksempel - analyse av hvordan rom brukes av jenter og gutter

En barnehage bestemmer seg for å analysere hvordan jenter og gutter bruker ulike rom og arealer i barnehagen. Til dette formålet anvender de 3R-metoden. På "representasjonsnivået" er for eksempel pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne interessert i den konkrete fordelingen av gutter og jenter på individuelle lekearealer (lesestolen, dukkestolen, byggestolen) og de rollene jenter og gutter spiller i lekene.

På "ressursnivået" er pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne interessert i hvor mye tid gutter og jenter tilbringer i de individuelle lekearealene, lekeapparatene eller i hagen, og hvor mye plass gutter og jenter har til sin disposisjon for å utføre aktivitetene sine. Et eksempel er spørsmålet om hvor stort plassbehovet er for de forskjellige lekene.

På "realitetsnivået" er pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne interessert i om gutter og jenter bruker rommene ulikt, og hvorfor dette er tilfellet. De tar i betraktning kjønnsstypiske normer og verdier som de møter i arbeidet: Hvordan er de ulike lekearealene utformet med tanke på farge? Pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne kan også spørre hvorfor lekearealene er oppdelt på en slik måte at de oppmuntrer til kjønnsstypiske aktiviteter (dukkestolen eller byggestolen). Hvem lager mat og hvem bygger? Hvilke navn har lekearealene?

Andre områder i barnehager det kan være interessant å analysere på en tilsvarende måte er: lek og leker, kropp og seksualitet, bevegelse og idrett, kommunikasjon og konflikt-håndtering, bøker og språk, generelle forhold i institusjonen og utvikling av personelt, arbeid med foreldre og mange flere.

Likestillingsprosessens andre fase

8.2 PLANLEGGING AV DETALJERTE MÅL FOR LIKESTILLING OG KJØNSSENSITIVITET

I den andre fasen vil det være hensiktsmessig å følge opp resultatene fra analysen av kjønns- og likestillingsforholdene i barnehagen. Du kan la undersøkelsen og dokumentasjonen ligge til grunn for de mål for likestilling og kjønns sensitivitet som du ønsker å oppnå.

Eksempel - jenters og gutters bruk av rom

Vi fortsetter med eksempelet om bruk av rom og arealer. Barnehagen har observert at "deres" jenter og gutter bruker lekearealene på en begrenset måte. Jenter liker ofte å leke i små grupper, er mer fokusert på enighet, sitter ved et bord, maler og leker i samsvar med den bruken av rommet som er hensikten. Guttene leker for det meste i større grupper, er mer fokusert på bevegelse, bruker mer plass og går utenfor de reglene som er satt opp for bruken av rommet oftere enn jentene gjør.

Med tanke på dette kan likestillingsmål i forhold til bruk av rom defineres som følger: Et overordnet mål kan være en situasjonsbetinget overskridelse av kjønnsgrenser, og (på grunn av dette) forbedring av de muligheter jenter og gutter har for utvikling og hvordan de skal opptre. Delmål for feltet rombruk kunne sikte på å oppmuntre jenter til å bevege seg mer, eller mer aktiv deltakelse av gutter og jenter i de oppgavene som finnes i barnehager (rydde av bordet, rydde opp, flytte på stoler og bord osv.). Her bør gutter og jenter få anledning til å bli kjent med alle områdene, også de som er utypiske.

For å gjøre det mulig å drive aktiviteter med likestilling på lang sikt, må evalueringskriterier for likestillingsmålene defineres, slik at pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne kan bruke disse for å undersøke om de har nådd målene. Når det gjelder eksemplet med bruken av rom, kunne evalueringskriterier gjerne være at gutter og jenter leker oftere i utvalgte lekearealer, eller de leker oftere med ting som ikke er kjønntypiske.

Likestillingsprosessens tredje fase

8.3 REALISERING / Å SETTE UT I PRAKSIS

På grunnlag av tidligere formulerte målsetninger vil det i en tredje fase være hensiktsmessig å utvikle og sette konkrete tiltak ut i praksis.

Eksempel - jenters og gutters bruk av rom

For å forsøke å unngå kjønnsespesifikke lekearealer og dermed kjønntypisk klassifisering, kan barnehagen tilpasse og sette ut i praksis flere av de tiltakene som er prøvd ut i andre barnehager.

Noen barnehager har gått over til frie lekearealer (uten å definere hva som bør foregå der) eller de har begynt å oppbevare leker (dukker, byggeklosser osv.) på en fleksibel måte, slik som i kasser på hjul som kan trilles rundt i hele arealet (Frauenbüro Stadt Wien/Orner 2003). Noen barnehager arrangerer også "guttedager" og "jentedager" på faste tidspunkt, der jenter og gutter kan eksperimentere med utypiske leker i rom avsatt til dette for kjønnshomogene grupper. Som

del av Hjalld-pedagogikken på Island ble kjønntypiske leker fjernet. Her erstattet materialer som leire, sand, tre og vann barnelekene. Rommene blir konsekvent innredet og utstyrt svært minimalistisk, for eksempel med bare vegger.

Alle disse tiltakene kan settes ut i praksis for å nå de detaljerte delmålene og hovedmålet: Gi et bredt utvalg av anledninger til jenter og gutter for å utfolde seg og utvikle seg, og dermed overskride kjønntypiske restriksjoner.

Likestillingsprosessens fjerde fase

8.4 EVALUERING

Spesielt for læring i barnehagen som organisasjon er det viktig i en fjerde fase å gjøre en evaluering av målene for likestilling og kjønns sensitivitet, og evalueringskriterier som er satt for gjennomføringen av prosessen. Pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne kan undersøke om målene er nådd, og samtidig kan alle evalueringsresultatene granskes for å kontrollere om det fortsatt er ubalanse mellom kjønnene. Evalueringen av konkrete tiltak kan godt iverksettes mens prosessene skjer. Ulike metoder for evaluering kan brukes til dette.

Eksempel: Jenters og gutters bruk av rom

Daglig deltakende observasjon av hvordan gutter og jenters bruk av arealer eller rom kan foretas på forhåndsbestemte tidspunkt. Strukturert deltakende observasjon av individuelle lekesequenser ved hjelp av videoopptak eller lydopptak kan for barnehagen muliggjøre observasjon av barna i aksjon på avstand og som kan gi tredjeparter anledning til refleksjon. Ved hjelp av forskningsdagboka kan pedagoger og pedagogiske medarbeidere i barnehagen kontinuerlig notere tanker, planer, erfaringer, deltakende observasjoner og endringer. Tilnærminger fra aksjonsforskning kan anvendes for å hjelpe pedagogene og de pedagogiske medarbeiderne til å se på sitt daglige arbeid med forskerens øyne, og nærme seg sin daglige arbeidskontekst med større avstand.

Det å koble sammen aksjon og refleksjon er fruktbart for barnehagen som pedagogisk virksomhet. Likevel er ikke evalueringen slutten på en prosess med integrering av likestillings- og kjønns perspektivet. Med evalueringsresultatene har du muligheten til å gå videre med din kjønns sensitive pedagogiske praksis til nye nivå under nye forutsetninger.

Strategi

8.5 Å UTFORDRE SAMFUNNETS OPPFATNING AV BARNEHAGEN

Det er ikke bare barn som utvikler identitet. Institusjoner og barnehager gjør også det. Det som er viktig å være klar over, er at det bildet foreldre, ansatte, politikere, barn, besteforeldre og mannen og kvinnen i gata har når det gjelder barnehager, har faktiske konsekvenser for hva barnehagen som institusjon tilbyr barna. Omgivelsenes bilde av institusjonen og de som arbeider der legger føringer for aktivitetene, oppgavene og de ressursene som trengs. Noe som er verdt å legge merke til, er at bildet av barnehagen ikke er statisk, men i stadig bevegelse.

Røster både utenfor og innenfor barnehagemiljøet i Norge har vært kritiske til at barnehageinstitusjonen fremdeles har så mange fellestrekk med familieinstitusjonen. Fortidens familieideologi synes å leve i beste velgående i det bildet mange mennesker har av hva en barnehage er. Dette oppfattes som negativt, siden barnehagen yter en kvalitativt annerledes type omsorg og læring enn familiehusholdningen. Derfor burde husholdningsidentiteten i denne sektoren reformeres sammen med den husholdningspraksis som fortsatt eksisterer. Et annet punkt som legges vekt på, er det negative inntrykket familiebildet kan ha når det gjelder rekruttering av nye førskolelærere. For å sette det på spissen – hvorfor

skal man ta tre års høgskole-/universitetsutdanning når du uansett bare oppnår å bli omtalt som en vestlig husmor fra 1950-tallet? Familieidealet i barnehagen blir også holdt oppe på grunn av at mange menn prioriterer sin egen karriere, den generelle vurderingen av omsorgsarbeid som ikke "ordentlig arbeid" og menns fravær fra denne sektoren.

Identiteten til mange norske barnehager slik den er inspirert av familie og husholdning har flere kilder, og flere av disse blir i liten grad stilt spørsmål ved. Et betydelig antall barnehager drives i vanlige boliger som er ombygd eller de er mer eller mindre bygd som kopier av familieboliger. Ansatte i norske barnehager ble tidligere formelt kalt tanter og onkler. Nå er dette endret, men merkelapper som stue, kjøkken, hage, barnehage mv er fortsatt i bruk.

Noen barnehager har begynt på en prosess med profesjonalisering der disse navnene fra husholdningene blir forandret til merkelapper mer i samsvar med en utdanningsinstitusjon. Blant annet Kanvas-barnehagene i Norge arbeides det for å endre navngivingen og det indre og ytre av barnehager slik at de skal passe for utdanningsinstitusjoner og ikke en husholdning. De bruker for eksempel ikke å ha blomsterpotter og gardiner i vinduskarmen, og de bruker ikke duk på bordet. Isolert sett er disse navnene og gjenstandene uten særlig betydning, men de diskusjoner og den motstand disse forandringene har møtt, reflekterer ofte en forbindelse til forholdet mellom pedagog/pedagogisk medarbeider og barn. Er kvinners tradisjonelle husholdningsferdigheter fremdeles førende for pedagogens og de pedagogiske medarbeidernes oppgaver? Er innredningen i barnehagen en refleksjon av ulike roller for mannlige og kvinnelige ansatte i barnehagen og samfunnet ellers?

Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning i Trondheim har brukt en liknende tilnærming i sin rekruttering av nye studenter. I sitt rekrutteringsmaterieell begrenses ikke beskrivelsene på hva yrket som førskolelærer dreier seg om. Bilder og tekst understreker betydningen og de allmenmenneskelige kvaliteter ved yrket. "Lekeminister", "fredsmekler" og "kunstelsker" er yrkestitler det lokkes med. (DMMH rekrutteringsbrosjyre 2007)

Defamiliarisering steg for steg:

- Tenk på hvordan barnehagens omgivelser oppfatter barnehagens oppgaver og innhold (foreldre, naboer, potensielle arbeidstakere og samarbeidspartnere).
- Viser barnehagen fram et ansikt som en av samfunnets viktigste institusjoner, og har den spennende oppgaver som ungdom av begge kjønn kunne tenke seg å begynne med? Hva skal til for at foreldre av begge kjønn ville tenke at "her kunne jeg tenkt meg å jobbe" om min vei til yrkeslivet hadde vært litt annerledes?

- Insisterer på å bli adressert som førskolelærer, pedagog, pedagogisk medarbeider og ikke tante eller onkel, og fortell hvorfor.
- Gjennomgå stoff og materiell som går ut fra barnehagen, slik at det framstår profesjonelt og faglig.
- Sørg for at ansatte i klær og framtoning, for eksempel på et foreldremøte, gir yrket den respekt det fortjener.
- Gjør endringer i innredningen slik at barnehagen framstår som en utdanningsinstitusjon og ikke en husholdning.
- Se også på navn og aktiviteter i barnehagens indre liv. Den ytre framtoning bør henge sammen med hvem man ønsker å være.
- Gi barnehager og aktivitetene der nye navn. Bruk navn fra utdanning i stedet for navn fra hjemmesfæren.

Strategi

8.6 Å FÅ INN SYNSPUNKTER FRA UTENFORSTÅENDE

For di kjønn ofte er usynlig for oss, er det en viktig strategi å få inn synspunkter fra utenforstående på praksis i barnehager. Ofte kan det være noe som barnehageledere, pedagoger og pedagogiske medarbeidere ikke er fornøyd med som har med kjønn å gjøre. De kan stille seg spørsmål om hva de skal gjøre. Det kan være de, for eksempel, har noen gutter som er urolige og støyende, har noen jenter som er vanskelige og antisosiale eller opplever at de alltid sier nei til gutter.

I de fleste tilfellene vil det være nyttig å få en utenforstående med særskilt kompetanse på kjønnsspørsmål til å komme med synspunkter. Dette kan være en forsker, organisasjonskonsulent, pedagog, pedagogisk medarbeider eller rådgiver. Be ham eller henne komme og gi respons. Hva har hun eller han å si? Kanskje hun eller han vil finne at det er andre sider ved barnehagen som er mer presserende. Dette er en anledning til å komme i dialog om hva som foregår og hvordan man skal få det til.

Å få inn synspunkter utenfra er ikke bare et spørsmål om å få tak i en ekspert og gi ham eller henne en oppgave. Det dreier seg om å være åpen for ulike perspektiver på barn. Mange enkeltpersoner og grupper som kommer i kontakt med barnehagen kan ha noe å tilby.

Studenter på besøk, foreldre, besteforeldre, nyansatt personale og ansatte fra andre barnehager kan se kjønn på andre måter eller kan tilføre andre perspektiver på kjønn. Det kan ofte være lærerikt å ha et åpent sinn og benytte de anledninger som byr seg.

Rekruttér flere menn!

Ønsker du som barnehageleder å få flere menn ansatt i din barnehage, må du vurdere innsats på fire områder: (9.1) Begrunnelser for hvorfor flere menn (9.2) Kunnskap om menns situasjon i barnehagene (9.3) Praktiske rekrutteringstiltak og (9.4) Ressurser og infrastruktur.

I Norge, som tidlig startet en innsats for å rekruttere flere menn, er den viktigste erfaringen som løftes fram betydningen av den enkelte barnehageleders, kommunes og barnehageeiers innsats. Barne- og likestillingsdepartementet satte rekruttering av menn i barnehager på dagsorden med en tiltaksplan i 1997. I dag er det tydelig at enkelte kommuner (Asker, Fredrikstad, Bergen) og barnehager, deriblant naturbarnehagene og barnehagene som Kanvas eier og driver, i større grad enn andre har lykket med å rekruttere menn (Kunnskapsdepartementet 2008). Det handler ikke minst om bevissthet og målrettet arbeid i forhold til de fire nevnte innsatsområdene.

Innsatsområde

9.1 BEGRUNNELSER FOR FLERE MENN

Det kan framstå som et meningsløst spørsmål å stille for en barnehageleder: Hvorfor flere menn i barnehagene? Det er for så vidt like meningsløst som å stille spørsmål om hvorfor flere kvinner, og stille spørsmål om hvorfor flere ansatte i barnehagene. Rekrutteringsarbeid krever en ekstra innsats. Siden foreldre, ansatte, kommunen og andre vil være interesserte og vil trenge overtalelse for å være partnere i arbeidet, er spørsmålet helt nødvendig å ta tak i og komme med tiltak i forhold til.

Erfaringer viser at menn i barnehagen sikrer en gylden anledning til å se og arbeide med kjønsspørsmål. Men gevinstene ved mannlige pedagoger og pedagogiske medarbeidere kommer ikke av seg selv, like lite som kvinnelige direktører i forretningslivet gjør forretningslivet mer familievennlig. Det å få med flere menn alene kan komme til å sikre en liknende kjønnet arbeidsdeling som er tydelig i resten av samfunnet. Der tar menn hånd om disiplin, snekring og tradisjonelle mannlige aktiviteter, mens kvinnene trøster, lager mat og er sosiale entreprenører. Å ha flere menn i barnehagen er ikke et kvalitetskriterium i seg selv. Det er likevel klart at de ansatte er kjønnet, og at dette har konsekvenser for både organisasjonen og barna. Mangelen på menn gir barna et sterkt signal: Menn gjør viktigere ting.

Begrunnelser for flere menn har ofte preg av floskelpregede ytringer i media. Det er svært begrenset med forskning om temaet. Det er imidlertid ønskelig at den blir brukt, og også at synspunktene til forskere og fagfolk som kan noe om temaet blir brukt. For eksempel de begrunnelsene som ulike nordiske fagfolk gir i "Nye gutter og jenter – en ny pedagogikk" (Bredesen 2004) eller de vurderingene som

gjøres i "Menn og omsorg i familie og profesjon" (Bratterud m.fl. 2006)

Innsatsområde

9.2 KUNNSKAP OM MENNS SITUASJON I BARNEHAGENE

For å lykkes med å rekruttere flere menn til barnehagene må de lokale barnehagelederne inneha og bruke kunnskap om menns situasjon i barnehagesektoren. Dette gjelder kunnskap om hvorfor yrket kan være vanskelig å begynne i og fortsette å jobbe i. Det kan være nødvendig at lederen og de ansatte skaffer seg et bevisst forhold til den makt og innflytelse kvinner har på arbeidsplassen i kraft av sitt kjønn. Ikke minst vil det være viktig å skaffe seg kunnskap om hva som gjør yrket interessant for de mennene som jobber i sektoren, og deretter gjøre dette interessant for andre.

Dette er et område hvor det er gjort noe forskning og en del utviklingsarbeid. Blant annet er det i Norge gjort en undersøkelse av hvorfor det er så mange menn i naturbarnehagene (Lysklett/Emilsen 2007). Man har også rettet blikket mot hindringene menn møter i førskolelærerutdanningen (Bratterud m.fl. 2000), og etterpå (Sataøen 2008).

Anvendelsen av denne kunnskapen handler om hensiktsmessige tiltak, bevissthet, refleksjon og endring i et personale (av begge kjønn). Mange mannlige pedagoger og pedagogiske medarbeidere i barnehagene møter utfordringer nettopp fordi de er menn. De er kjønnete, mens de andre (kvinnelige) ansatte ofte blir sett på som nøytrale. Siden de er en kjønnet minoritet i barnehagen, vil mange menn oppleve en viss sosial isolasjon i sitt arbeidsmiljø. Mot sosial isolasjon og sosial støtte har et viktig tiltak i norske barnehager vært nettverk mellom menn. I mange tilfeller framstår nettverk mellom menn fremdeles som et viktig tiltak, men i det videre arbeid vil trolig andre måter å møte menns stereotypifisering og marginalisering i yrket være viktigere.

I "Temahefte om menn i barnehagen" (Friis 2006) går det nærmere inn på ulike tiltak og gis en bredere diskusjon om hindringer menn møter, hindringer hos mennene selv og i barnehagen som institusjon.

Innsatsområde

9.3 PRAKTISKE REKRUTTERINGSTILTAK

Det å begynne på en førskolelærerutdanning eller å jobbe i barnehage er utenfor et vanlig løp for de fleste gutter eller menn. Men det vil ikke si det samme som at de ikke ville være interessert hvis sjansen bød seg, eller at de ikke er egnet for oppgaven. Derfor kan ikke en barnehageleder som ønsker flere menn vente på at mennene kommer til seg. En må gjøre konkrete framstøt og innsatser for å få menn på banen, samt aktivt oppsøke og bruke plattformer som menn bruker. En rekke ulike former for tiltak med ulike mål kan være hensiktsmessige. Siden menn ofte møter særskilte utfordringer i forhold til å stå i yrket over tid, vil det være hensiktsmessig med lokale tiltak for å holde på mennene. I det over nevnte "Temahefte om menn i barnehagen" (Friis 2006) gis korte beskrivelser av en hel rekke tiltak, deriblant noen av dem som er nevnt under:

- å markedsføre barnehagen og bruke media aktivt
- å fokusere på barnehagens fortrinn og satsingsområder på en måte som er attraktive for menn. Mange mannlige ansatte gjør det lettere å rekruttere nye
- å utforme stillingsannonser som appellerer til menn
- å bruke forskriften om særbehandling av menn ved stillingsutlysning og ansettelse
- å støtte videre- og etterutdanning for mannlige tilsatte
- å be om mannlige studenter i praksisperioder
- å rekruttere gutter som har arbeidspraksis på ungdomsskolen
- å etterspørre mannlige lærlinger som skal bli barne- og ungdomsarbeidere
- å legge til rette for å bruke nettverk for menn i barnehagen og høyskolene
- å sette temaet på dagsordenen i kommunen

Innsatsområde

9.4 RESSURSER OG INFRASTRUKTUR

Arbeidet med å rekruttere flere menn til lokale barnehager krever langsiktig tenkning og bruk av ressurser over tid. I mange tilfeller må også barnehageledere og ansatte revurdere sine synspunkter om de skal lykkes. Det er vanskelig for enkelte barnehager å dra en slik oppgave alene over lengre tid. I Norge har først Barne- og likestillingsdepartementet og siden Kunnskapsdepartementet sørget for en infrastruktur i rekrutteringsarbeidet, finansiert aktiviteter og arbeidet for å få rekruttering av menn inn i rammeverket for sektoren. Punktene i listen under er aktiviteter iverksatt for å rekruttere menn under handlingsplanen 2003 til 2007. Punktene viser en hensiktsmessig infrastruktur og ressurser som lokale barnehager og kommuner kan bruke/knytte til seg.

- Sentralt vedtak om målsetning om 20 prosent menn i barnehagene, og arbeid for at kommuner og barnehager skal gjøre dette målet til sitt.
- Årlige nasjonale likestillingskonferanser der erfaringer fra tiltak og lokalt utviklingsarbeid blir delt.
- Støtte til lokale og regionale nettverk for menn som jobber i barnehager.
- "Temahefte om menn i barnehagen" (Friis 2006) som gir korte beskrivelser av en hel rekke tiltak.
- Utdeling av Kunnskapsdepartementets årlige likestillingspris. Prisen har blitt delt ut til ulike aktører som har gjort en innsats for å rekruttere flere menn til yrket.
- Fire forsknings- og utviklingsprosjekter om menn i barnehagen som tema har fått finansiering fra handlingsplanen.
- Regionale arbeidsgrupper ledet av en kontakt fra fylkesmannen som har hatt ansvar for å lage regionale planer og fordele øremerkede midler som fremmer rekruttering av menn. De regionale kontaktene har også arrangert aktiviteter som studieturer, konferanser og sosiale sammenkomster.
- 12 utviklingsarbeider der en hovedproblemstilling er menn i barnehager blir beskrevet under handlingsplanen. Dette er utviklingsarbeider i kommuner, barnehager og førskolelærerutdanninger. (Pettersen/Kunnskapsdepartementet 2008)

I 1996, da den sentrale norske innsatsen ble satt i gang for alvor, var det om lag 3500 menn i barnehagene. Disse utgjorde 7 prosent. I 2007 er det om lag 7000 menn, og disse utgjør 9 prosent av ansatte i barnehagene. (Statistisk Sentralbyrå) Dette betyr en dobling i antall, men en marginal økning i prosent. Det har vært en stor økning av antallet ansatte i sektoren, og proporsjonalt om lag like mange kvinner og menn har kommet til. Det er vanskelig å vurdere økningen i antall og den lave økningen i prosent i forhold til den sentrale satsningen. I perioden har det vært høykonjunktur og lav arbeidsledighet, så det sentrale arbeidet har fått lite drahjelp av at mange menn må prøve ut nye utradisjonelle yrker. Likevel om en går nærmere og ser på enkelte barnehager, så ser en også barnehager som lykkes med sin rekrutteringsinnsats.

Avslutning / Hvordan komme i gang

Kom i gang sammen!

Likestilling mellom kjønnene kan ikke begynne med å sette opp regler og forordninger, men må heller begynne med å stille spørsmål: Hva er vitsen med kjønns- og likestillingsarbeidet? Er ikke bare jenter og gutter naturlig forskjellige? Ikke minst; Hva kan vi få ut av dette? Hvis vi jobber med dette temaet, hva kan det tilføre oss i det daglige arbeidet?

Først og fremst må du begynne å snakke med dine kolleger eller ditt team om hva du synes er interessant i forhold til temaet gutter, jenter og kjønn, og hvorfor du ønsker å ta opp dette. Her må alle som er involvert få plass til sine holdninger og skepsis. Ellers kan det være en risiko for at motstand mot endring fortsetter å leve skjult under overflaten. For hvem er det åpent som vil argumentere mot likestilling?

- Bli enig om felles mål, men la det være plass til at ulikheter kan eksistere side ved side.

Finn den rette tilnærmingen til å starte

Det er mange muligheter når det gjelder å komme i gang med aktiviteter som kan fremme likestilling og kjønns-sensitivitet.

- **Kurs og seminarer.** Delta på et kurs eller seminar om dette temaet, eller inviter en veileder til et personalmøte eller planleggingsdag på arbeidsplassen din.
- **Deltakende observasjon.** "Deltakende observasjon er viktig – men ulykkeligvis har vi ikke nok tid til det" ... Pedagogisk arbeid uten deltakende observasjon og refleksjon kan lett bli bare utvendig handling. Begynn med systematisk deltakende observasjon, et lite felt eller et enkelt barn, og dokumenter inntrykkene dine. I kapittel 3 gir vi deg ideer om hvordan du kan fortsette.
- **Lesing.** Les en innledende artikkel eller bok om temaet, for eksempel den utmerkede boken "Likeverd" av Kajsa Svaleryd (2004). Eller du kan gi materiale som hver enkelt i teamet ditt kan presentere for de andre. Det kan

for eksempel være et av kapitlene i denne eksempelsamlingen, "Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet" (2006) av Nina Rossholt eller noe av det som trekkes fram av litteratur her på siste side.

- **Eksperimenter.** Det er ikke nødvendig å starte med et stort prosjekt om temaet. Begynn i det små, for eksempel med en enkel aktivitet eller et lekeareal, for bare jenter én gang, og for gutter bare en annen gang. Se hva som skjer, og om du blir overrasket eller ikke.
- **Bli enig om individuelle mål.** Ikke alle kollegene må ville eller ønske å forsøke de samme tingene. Hovedsaken er å komme i gang!

Avsett en fast plass til temaet i arbeidet du gjør hver dag

Å arbeide med kjønn er en tverrfaglig oppgave, og det vil si at dette ikke må begrenses til avgrensede individuelle prosjekter, men heller utgjøre del av alle pedagogiske aktiviteter. Dette betyr:

- **Hverdagsaktiviteter.** Refleksjon omkring kjønn i dine hverdagsaktiviteter: spør regelmessig om og på hvilken måte et barns situasjon og handlinger påvirkes av barnets kjønn, om og i hvilken grad jenter og gutter griper de tilbudene de får, og hva dine reaksjoner har å gjøre med at du er mann eller kvinne.
- **Planlegging.** Ta kjønnsaspekter i betraktning under planlegging, for eksempel ved årlig innkjøp av materialer eller årlig prosjektplanlegging.
- **Alle fagområder.** Reflekter omkring alle fagområdene med tanke på kjønn. Tenk hvordan du kan gi barn samme muligheter uavhengig av kjønn i fagområdene; kommunikasjon, kropp, kunst, natur, etikk, nærmiljø og antall? Du kan finne ideer og eksempler til dette i kapitlene 4, 5 og 6.

Involver både guttene og jentene

Ideer og aktiviteter blir altfor ofte planlagt for barn og ikke med dem. En kjønns sensitiv praksis bør i stedet starte med barnas synspunkter. En av de beste måtene å tilnærme seg dette temaet på er derfor å sette i gang en samtale med de jentene og guttene det gjelder. Her kan du finne inspirasjon i kapittel 4.

- Gjennomfør intervjuer med jentene og guttene.
- Utvikle aktiviteter sammen med jentene og guttene.
- Bli en forsker som kan utforske kjønnsfeltet sammen med jentene og guttene.

Involver foreldrene helt fra begynnelsen

Hvis du bare kunngjør at du setter i gang et likestillingsprosjekt i barnehagen din risikerer du å forvirre foreldrene og gjøre dem urolige. Involver foreldrene, eller deres representanter, helt fra begynnelsen, spesielt hvis foreldrene i din barnehage har bakgrunn i ulike kulturer og levemåter.

- Ikke begynne med å forklare eller definere likestilling eller "Gender Mainstreaming" i en samlingsstund for barnegruppen. Erfaring har vist at det er mer fruktbart å ta opp spørsmålet, "Hvordan kan vi forberede gutter og jenter til en verden med endrede krav?" sammen med foreldrene på foreldremøter.

Forsøk å involvere flere menn på arbeidsplassen

- Forsøk å få flere menn til å ta praksisperioder i barnehagen og diskuter med dem deres rolle som mann i barnehagen.
- Involver fedre aktivt i hverdagsaktivitetene i barnehagen, ikke bare når det skal gjøres tungt hagearbeid, men også når foreldrene trekkes med i andre av barnehagens aktiviteter. Engasjer, for eksempel, fedre til å lese høyt for barna eller til å ta del i lekeaktiviteter for far og barn. I kapittel 7 kan du finne et annet eksempel på hvordan involvere fedre i barnehagen.
- Vær aktiv og fortell gutter og menn om de karrieremulighetene som finnes i barnehagefeltet.

Ditt arbeid som leder

Manglende likestilling og kjønns sensitivitet handler ikke så mye om manglende vilje, som om dårlig tid, svak organisering og mangel på ressurser.

- Støtt dine kolleger ved å sette av egne tidspunkter for deltakende observasjon, dokumentasjon og erfaringsutveksling.
- Senk tersklene for dokumentasjon for eksempel ved å sette opp en tavle til beskjeder, der personalet kan henge opp spørsmål, eller iakttagelser. Eller for eksempel ved å legge til rette for at pedagoger og pedagogiske medarbeidere kan føre personlige forskningsdagbøker som vist i kapittel 2.
- Skaff spesialisert litteratur i passe antall og sørg for at dette også blir lest.
- Organiser tidspunkt for utveksling og refleksjon for teamet.
- Ta vare på resultatene fra arbeidet, presenter suksesser til omverdenen, inkorporer det som er bra i egen tenkning og på overordnet nivå i virksomheten.
- Bidra til dine kollegers yrkesmessige utvikling ved å planlegge individuelt tilpassede kurs. Kurs må ikke bare velges ut fra personlig interesse hos kollegene, men valget er også et lederansvar.

Ikke sikt for høyt, men ikke gi opp heller

En likestilt og kjønns sensitiv praksis kan ikke settes ut i livet etter en forutbestemt mal eller et fast program. Det krever tid og vilje til å sette spørsmål ved eget pedagogisk arbeid igjen og igjen. Endring begynner i det små, og er ofte ikke synlig i begynnelsen. Det er derfor utveksling og refleksjon er så viktige for dette temaet.

Likestilling og kjønns sensitiv praksis er en oppdagelsesreise både inn i egen livshistorie og inn i et ukjent land hvor kjønnsene må sameksistere på en ny måte. Vi kan faktisk være som Columbus når vi utforsker dette nye landet og oppdage noe som er helt motsatt av det vi forventet!

Kom i gang – overrask deg selv!

YOUR REG.
STYLE NO.

Referanser og litteratur

Generell kommentar til kapitlene

Det er ikke barnas opprinnelige navn som er gjengitt i eksemplisamlingen.

KAPITTEL 1: INTRODUKSJON

Kunnskapsdepartementet (2006): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

Kunnskapsdepartementet (2008): *Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010*

KAPITTEL 2: START MED DEG SELV

Metoden "2.1 Egne erfaringer fra barnehage og skole" er utviklet av Norman Duncan.

Metoden "2.4 Egne oppfatninger om og forventinger til gutter og jenter: refleksjonsspørsmål" ble prøvd ut av partneren fra Litauen. Metoden er hentet fra heftet "Like muligheter for gutter og jenter i skolen", utgitt av Ombudet for likestilling i Litauen. Heftet er opprinnelig utviklet for lærere i grunnskolen.

KAPITTEL 3: SE NÆRMERE ETTER

Verktøyene for deltakende observasjon 3.1 og 3.2 presentert i kapittelet er delvis basert på ideer fra Rainer Strätz og Helga Demandewitz (2005).

"3.4 Videoanalyseverktøy for analyse av egen pedagogisk praksis" er utviklet i Kanvasbarnehagene Myrer og Bjerkealleen i Norge. For nærmere beskrivelse av metoden kan erfaringsrapporten leses (Kleppe 2008).

Kleppe, Rasmus (2008): *Pilotprosjektet observant og rettferdig - en erfaringsrapport om bruk av video i barnehagen*. Kanvas. Reform – ressursenter for menn.

Strätz, Rainer/Demandewitz, Helga (2005): *Beobachten und Dokumentieren in Tageseinrichtungen für Kinder* (Observasjon og dokumentasjon i barnehagen), Weinheim und Basel: Beltz Verlag.

KAPITTEL 4: INVOLVER BARNA

Metoden "4.2 Likheter og forskjeller mellom jenter og gutter" ble prøvet ut i den tyske barnehagen Waldspielhaus.

"4.5 Sosial kompetanse-samling" der å leke sammen på tvers av kjønngrensene ble trukket inn ble prøvd i Myrer Kanvas-barnehage i Oslo. Bakgrunn for metoden er litteratur og forskningstradisjonen om sosial kompetanse i barnehage og skole. (For eksempel "Steg for steg" og Lamer 1990)

Lamer, Kari (1990): *En, to, tre, ingen flere med! Om verdiformidling i oppdragelsen*. Universitetsforlaget. *Steg for steg. Undervisningsopplegg for å auke barns sosiale kompetanse. Barnehagen*. Oversatt og tilpasset til norske

forhold av Nasjonalforeningen for folkehelsen. (Second Step er opprinnelig utviklet av The Committee for Children i USA)

KAPITTEL 5: BRUK FORTELLINGER

Bildeboken fra eksemplet "5.1 Kaptein Krøllskjegg" av Cornelia Funke og Kerstin Meyer (2006) er ikke oversatt fra tysk til norsk, men det finnes sjørøverfortellinger med kvinner i hovedroller også på norsk språk. En av dem er "Ikke nevnt sjørøverne" av Sara MacConnell (2006)

Metoden "5.2 Endringer i kjønnsroller i eventyr, fortellinger og sagn" er utviklet av Norman Duncan

Funke, Cornelia/Meyer, Kerstin (2006): *Käpten Knitterbart und seine Bande*

Gyldendal Tiden (2001): Sankt Georg og dragen. I samlingen om fortellinger og eventyr *Les for meg om drager*

Avranden, A (ill.) Grimm, J. (forf.).

Haan, Linda de/Nijland, Stern (2001): *König und König*. Gerstenberg Verlag, Hildesheim 2001

Haugen, Tormod (tekst) Akin Düzakin (ill.) (1995):

Jon (Jentegutt! Jentegutt!) I: *Av hele mitt hjerte, en bok om tro håp og kjærlighet. Det store norske barneverket Hugin & Munin*. Gyldendal. Oslo.

Keunert, Susanne (2000): *Geschlechterwerb und Medienrezeption*. Opladen

Lundborg, Annette (tekst) Tollerup-Grkovic (ill.) (2003): *Malins mamma gifter seg med Lisa* Ublu Tuba Forlag.

(Først utgitt på svensk)

MacConnell, Sara (2006): *Ikke nevnt sjørøverne*. Go'boken

Paus-Hasebrink, Ingrid (2007): *Wie anachronistisch ist das Bilderbuch in der Mediengesellschaft*, I: Thiele, Jens (red.)

Neue Impulse für die Bilderbuchforschung Schneider Verlag Hohengehren

KAPITTEL 6: ARBEID MED LEKEN

Metoden "6.1 Kjønns sensitiv pedagogikk i kjønnsdelte grupper" ble prøvet ut i den spanske delen av prosjektet.

Metoden "6.2 Jenter liker ikke datamaskiner" er utviklet av Norman Duncan

Metoden "6.3 Broren min liker å gå med skjørt" hvor barna fikk anledning til å krysse kjønngrensener ble utviklet i samarbeid mellom den spanske partneren og barnehagen CEIP Agora.

"Avskaffelse av lekekrokene" beskrevet i underkapittel 6.4 har blitt prøvd ut av barnehagen fun&care i Wien (Frauenbüro Stadt Wien og Orner 2003).

Kruse, A Mette. (1996): *Single-Sex Settings: Pedagogies for Girls and Boys in Danish Schools*. I: Murphy, P./Gipps, C. (red.) *Equity in the Classroom: Towards Effective Pedagogy*

for Girls and Boys. Falmer Press, London

Vega Navarro, A. (2005): *Qué nos separa y qué nos une? Intentando una respuesta integradora.*

Revista Iberoamericana de Psicomotricidad y Técnicas Corporales. Nr. 19. p.53-62. Madrid

KAPITTEL 8: JOBB MED ORGANISASJONEN

Innføringen om likestillingsprosessens fire faser er skrevet av Elli Scambor ved Forshungsbüro Mannerberatung Graz i Østerrike.

Frauenbüro Stadt Wien/Orner, D. et al (red.) (2003):

Geschlechtssensible Pädagogik im Kindergarten.

Projektbericht aus dem Kindertagesheim fun&care Brunhildengasse. Wien: Eigendruck

Kunnskapsdepartementet (2005): *Lov om barnehager.*

Se www.lovdatab.no

Kunnskapsdepartementet (2006): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*

KAPITTEL 9: REKRUTTER FLERE MENN

Bratterud, Åse/Granrusten, Per Tore/Lillemyr, Ole Fredrik (2000): *Hva er så spesielt med menn? En kartlegging av menns og kvinners motivasjon for førskolelærerutdanningen.* DMM, Høgskole for førskolelærerutdanning, Senter for FEI.

Bratterud, Åse/Emilsen, Kari/Lillemyr, Ole Fredrik (2006): *Menn og omsorg i familie og profesjon.* Fagbokforlaget.

Bredesen, Ole (2004): *Nye gutter og jenter – en ny pedagogikk.* Cappelen Akademisk forlag. Oslo.

Friis, Pia (2006): *Temahefte om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen.*

Kunnskapsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet (2008): *Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnsopplæring 2008-2010.*

Lysklett, Bjarne Olav/Emilsen, Kari (2007): *De er mange, de er motiverte, de er menn i natur- og friluftsbarnhager! : sluttrapport fra prosjektet "Menn i natur- og friluftsbarnhager.* DMM, Høgskole for førskolelærerutdanning. Trondheim.

Petterson, John Roald (red)/Kunnskapsdepartementet (2008): *På vei mot en likestilt barnehage : Sluttrapport fra Handlingsplan for likestilling i barnehagene 2004-2007.*

Sataøen, Svein Ole (2008): *Mannlege førskolelærere gjennom fire tiår 1977-2007. Rapport fra eit kartleggingsprosjekt ved førskulelærerutdanninga. Høgskulen i Sogn og Fjordane.* R NR1/2008 Avdeling for lærerutdanning og idrett.

KAPITTEL 10: AVSLUTNING / HVORDAN KOMME I GANG

Kapittelet er skrevet av den tyske eksperten på likestilling og menn i barnehager Tim Rohrman ved Wechelspiel – Institut für Pädagogik und Psychologi.

Rossholt, Nina (2006): *Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen.* Kunnskapsdepartementet.

Svaleryd, Kajsa (2004): *Likeverd.* Gyldendal

Ressurser om kjønn og likestilling på nett

www.genderloops.eu Prosjektet Gender Loops' nettside med ressurser i fulltekst på engelsk

www.regjeringen.no/kd Kunnskapsdepartementet nettside.

På siden kan man laste ned flere av publikasjoner om likestillingsarbeid i barnehager som er nevnt over:

Temahefte om menn i barnehagen

Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet

Sluttrapport fra Handlingsplan for likestilling i barnehagene 2004-2007

Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnsopplæring 2008-2010

<http://kilden.forskningsradet.no> Nyheter fra kjønnsforskning

www.ldo.no Likestillings og diskrimineringsombudets nettside med nyheter på sitt saksområde.

www.reform.no Reform – ressursenter for menns nettside med bakgrunnsstoff om menn og likestilling.

LIKESTILLING BEGYNNER I BARNEHAGEN!

I Gender Loops eksempelsamling finner du utprøvde metoder, prosjekter og observasjonsverktøy for arbeid med likestilling i barnehager. Eksempelsamlingen er en ressurs for lederen, pedagogen og den pedagogiske medarbeideren som vil gjøre en praktisk innsats for likestilling og kjønnsensitivitet i sin barnehage. Eksempelsamlingen er også en ressurs for barnehagens

arbeid med å se på likestilling i forhold til virksomheten som helhet. Eksempelsamlingen gir innspill til hva som kan gjøres for at likestilling skal reflekteres i alle sider ved barnehagens virksomhet. Ved hjelp av tips i Gender Loops eksempelsamling kan du arbeide for å høyne refleksjonsnivået og kompetansen på kjønn og likestilling i din barnehage.

Gender Loops eksempelsamling er en publikasjon fra det toårige europeiske prosjektet Gender Loops. I prosjektet deltok partnere fra Litauen, Norge, Spania, Tyrkia og Tyskland. Prosjektet jobbet med kunnskap og strategier for integrering av likestillings- og kjønnsperspektiver i barnehager og i utdanningen av førskolelærere.

Reform – ressurscenter for menn er et nasjonalt senter for kunnskap om menn. Virksomheten skal fremme menns perspektiver i den offentlige debatt om likestilling og kjønnsroller.

Reform arbeider for å forbedre gutter og menns livskvalitet. Ressurssentret initierer og deltar i en rekke ulike

prosjekter rettet mot menn, både nasjonalt og internasjonalt, samt bistår menn lokalt med ulike hjelpe-tilbud. Reform er organisert som en stiftelse og mottar sin økonomiske grunnbevilgning over statsbudsjettet fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Informasjon og spørsmål vedrørende Gender Loops eksempelsamling:

Reform – ressurscenter for menn
Postboks 28 Sentrum
0101 Oslo
Tlf: 22 34 09 50
Mail: post@reform.no
www.reform.no

